

Leo Tanner

EUHARISTIJA – PUT RETVORBE

Bilježnica za sudionike

S njemačkoga preveo i priredio Pavao Madžarević

Uvod

Predgovor

Povijest čovječanstva uvijek je u razvoju. Vremena se mijenjaju. Svaka vremenska epoha postavlja životu i vjeri svoja vlastita pitanja. To uvjetuje da se istu vjeru tumači uvijek na nov način i da se mora upustiti u čežnje i pitanja vremena. Danas mnogi ljudi čeznu za pretvorbom. Obred Euharistije – Euharistija znači doslovce zahvaljivanje – pokazuje put pretvorbe u ispunjeno čovječstvo. „Obred po svome podrijetlu znači put preobrazbe“ (Anselm Grün). Ovaj tekst hoće pomoći da taj put osjetimo i dopustimo da u našem vlastitom životu postane plodan.

Euharistijsko slavlje je toliko višeslojno, da ga je nemoguće sveobuhvatno prikazati jednim malim spisom. Gledati ju i živjeti kao put pretvorbe stoga je samo jedna od mnogih mogućnosti. Neki traže pristup polazeći više od dogmatike, drugi pak polazeći od vlastitoga svagdašnjeg života. Moj pristup u ovoj knjizi polazi od Biblije i ima u vidu na poseban način misao zajedništva. Lako ćete osjetiti da je puno toga prožeto mojim osobnim gledanjem i načinom slavljenja Euharistije.

Kao tekst Pisma pratit će nas pripovijest o dvojici učenika iz Emausa. U njoj nalazimo prikazan primjer tijekom euharistijskoga slavlja kao i put pretvorbe. Nadahnut sam bio prije svega knjigom „Snaga Njegove prisutnosti“ Henrija Nouwena. Od njega sam preuzeo temeljnu ideju kao i mnoge misli.

U vezi s ophođenjem s ovim tekstom

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

pred sobom imate spis „Euharistija – put pretvorbe“. U njemu su sadržana predavanja na ovu temu. Jezično su samo malo prerađena, tako da čitajući možete jasno prepoznati govoreni tekst. Nadalje, naći ćete dopunske tekstove i misli, koje kao kamenčići mozaika žele upotpuniti sliku. Načelno imate tri mogućnosti kako ćete ovaj spis rabiti:

- kao knjigu za Vašu osobnu daljnju izobrazbu. U tome slučaju Vas molim da jednostavno preskočite riječi kojima se osobno obraćam čitateljici i čitatelju. Ti naputci se ne odnose na Vas.
- kao poticajni tekst za osobni proces na putu, kao duhovni program. Bilo da ste sami ili u grupi, osobni naputci su Vam tada ponuđeni kao pomoć. Nemojte se pritom osjećati primoranima i prema njima se odnosite posve slobodno. Za osobno pounutarnjenje predviđena je radna bilježnica. U njoj ćete uz daljnje misli naći ilustracije patra Patrika Scherrera, koje slikovito otkrivaju tajnu Euharistije.
- kao temeljni tekst da i sami možete davati seminar o Euharistiji. Daljnja vrijedna pomoć za Vas može biti mapa za predavača, u kojoj ćete naći slike i tekst, pitanja za razgovor u grupi, skice tijeka, kao i mnoge poticaje za provođenje seminara.

Želim Vam uspjeh pri čitanju, ustrajnost i novu radost zbog velikoga Isusova dara, Euharistije.

EUHARISTIJSKO SLAVLJE U PREGLEDU

U ovome poglavlju želimo načiniti pregled čitavoga obreda i dimenzija euharistijskoga slavlja. Radi se dakle o velikome luku. Iza toga se u sljedećim poglavljima posvećujemo pojedinim dijelovima obreda.

Euharistija, Posljednja Večera, misa, lomljenje kruha..., o čemu se ovdje radi? Teologija naziva ovo slavlje pashalni misterij. Misterij je povezan s otajstvom. Otajstvo se ne razumije tek tako. Ovo to više ako se, kao ovdje, radi o duhovnim stvarnostima.

Put u bolji život

Pasha dolazi od židovskoga slavlja Pashe. Ondje euharistijsko slavlje ima svoje korijene. Židovsko slavlje Pashe podsjeća na izlazak iz Egipta. Pasha znači prijelaz u bolji život. Pashalno otajstvo može se shvatiti kao otajstveni put u bolji život, u bolju budućnost. I bajke su misterij, i sadrže duboku životnu mudrost koju najčešće naslućujemo intuitivno, srcem. Zato započinjem s bajkom o kristalnoj kugli koju sam malo skratio. U njezino ću tumačenje na kraju ugraditi praiskustvo Izraelskoga naroda.

Kristalna kugla

„Bila jednom jedna čarobnica. Imala je tri sina koja su se bratski voljela. Ali stara im nije vjerovala te pomisli da joj hoće oteti vlast. I pretvori najstarijega u orla, i vidjelo ga se kako kruži nebom dižući se i spuštajući. Drugoga je pretvorila u kita, i vidjelo se samo kako ponekad baca u vis snažan mlaz vode. Treći sin se bojavao da će ga pretvoriti u krvoločnu zvijer. Zato potajice ode. Čuo je da na dvorcu Zlatnoga sunca sjedi začarana kraljeva kći koja čeka izbavljenje. Ali svaki se mora na to odvažiti uz cijenu vlastitoga života, i već su 23

mladića jedno završila. Sada je smio pristupiti još samo jedan, a iza njega ne smije doći više nitko. A budući je bio neustrašiv, odluči potražiti dvorac Zlatnoga sunca.

Na putu primi od dvojice gorostasa šešir želja. Pomoću ovoga šešira želja dođe do dvorca Zlatnoga sunca. Uđe u dvorac i u posljednjoj odaji nađe kraljevu kćer. Strašno se uplaši kad ju ugleda. Jer imala je sivkasto blijedo lice puno bora, mutne oči i crvenu kosu. Upita ju: 'Jeste li Vi kraljeva kći, čijoj se ljepoti divi čitav svijet?' Ona odgovori: 'Moje lice nije to što vidite. Ljudske oči mogu me vidjeti samo u ovoj rugobi. Ali da bi znao kako izgledam, pogledaj u ogledalo. Ono se ne da prevariti, ono će ti pokazati moju sliku, kakva sam uistinu.' Dade mu ogledalo u ruke i on u njemu ugleda sliku prekrasne žene, najljepše na svijetu. Vidio je pritom kako kraljevoj kćeri niz obraze teku suze.

Tada joj reče: 'Kako se možeš spasiti? Ja se ne plašim nikoje opasnosti.' Ona odgovori: 'Tko se domogne kristalne kugle i stavi je pred čarobnjaka, skršit će njegovu vlast i ja ću se ponovno vratiti natrag u svoj stari lik. Ali neki su zbog toga već pošli u smrt, i bit će mi žao da se zbog mene upuštaš u toliku opasnost.'

A on će: 'Ništa me ne može od toga zadržati. Reci mi što moram učiniti.' Kraljeva kći odgovori: 'Kad siđeš s brda na kome se nalazi dvorac, dolje na izvoru stajat će divlji bik. Moraš se s njime boriti. Ako ti uspije ubiti ga, iz njega će se podići žar ptica. Ona u svome tijelu nosi užareno jaje. A u jajetu se kao žumanjak krije kristalna kugla. Ali ona ne dopušta da jaje padne ako ju se na to ne primora. A ako jaje padne na zemlju, zapalit će sve u svojoj blizini. I jaje će se rastopiti, a s njime i kristalna kugla. I tada će sav tvoj trud biti uzaludan.'

Mladić siđe do izvora gdje na nj zariče divlji bik. Nakon duge borbe zabode mu on svoj mač u tijelo i divlji bik se sruši. U tome se trenutku iz njega podigne vatrena ptica i htjede pobjeći. Ali orao, mladićev brat, obori se na nju i otjera ju prema moru. Zgrabi ju svojim kljunom tako da je u tjeskobi ispustila jaje. Ali ono ne padne u more, nego na ribarsku kućicu koja se nalazila na obali, a ona se poče odmah dimiti i htjede nestati u plamenu. Tada se na moru podigoše

veliki valovi i preplaviše kolibu i ugasiše vatru. Drugi brat, kit, bijaše naime doplivao i tako je vodu tjerao uvis. Kad je požar bio ugašen, mladić potraži jaje i nađe ga na sreću. Još se nije bilo rastopilo, ali ljuska bijaše od iznenadna hlađenja hladnom vodom razdrobljena i tako je mogao izvaditi neoštećenu kristalnu kuglu.

Kad je mladić došao do čarobnjaka i stavio preda nj kristalnu kuglu, ovaj će: 'Moja je vlast skršena. Ti si odsada kralj dvorca Zlatnoga sunca. I svojoj braći možeš time vratiti ljudski lik.' Mladić zatim požuri kraljevoj kćeri, a kad uđe u njezinu sobu, ona je stajala tu u svemu sjaju svoje ljepote i njih dvoje razmijeniše radosni svoje prstenje“ (Schallberger, Franz-Toni: Euharistie – leibgewordener Glaube; Euharistija - utjelovljena vjera, str. 9-12).

Ova pripovijest pokazuje u grubim crtama – neću sada ulaziti u pojedinosti – o čemu se u Euharistiji radi. Radi se o jednome putu, o putu otkupljenja. Zato u nastavku nekoliko tumačenja koja ću povezati s praiskustvima Izraelskoga naroda, kako Židovi još i danas slave Pashu.

Polazište: Zazivanje milosrđa

Polazište je jedno stanje. Obojica braće su čaranjem primorani na drugi, životinjski oblik života. Ne žive svoj vlastiti život. Isto je tako i s mladićem u bijegu. Boji se. Tjeran uokolo od drugih sila. Jedinstvo trojice braće je raskinuto i razoreno.

Tako rastrgano i razoreno jedinstvo doživljavamo još i danas između roditelja i djece, između bračnih drugova, prijatelja i prijateljica, između sestara i braće, između stranaca i domaćih. Razoreni odnosi su bol u našim zajednicama, na radnome mjestu, u susjedstvu, u grupama, udrugama, u strankama, narodima i rasama.

U bajci: Pogledamo li ovu trojicu braće kao nutarnje snage u čovjeku, prepoznat ćemo da je podijeljeno i nutarnje jedinstvo čovjeka. On je rastrgan prema gore (usporedi: prvi sin, orao) i prema dolje (usporedi: drugi sin, kit) i u bijegu (usporedi: treći sin). Kletvom i

negativnim snagama razoren je nutarnji sklad. Ovo opažamo kad pogledamo u sebe. Nešto nas vuče prema gore. Rado sanjamo o idealnome stanju. Želimo istaknuti svoje dobre ideje i djela. Hoćemo da to svi vide. Drugo pak odbijamo. Borimo se protiv toga i to potiskujemo. Tako smo u samima sebi podijeljeni i rastrgani i ne znamo što smo uistinu.

I kraljeva kći je ukleta. Više sile dovele su je u bijedno stanje. A svi viču i čeznu za otkupljenjem, čeznu za tim da mogu i smiju biti oni.

Kod naroda Izraela: Ova čežnja živjela je i u Izraelcima u Egiptu. Preko Josipa čitava je izraelska obitelj (Jakovljeva) došla u Egipat. U početku su imali dobar položaj. 'Ali malo pomalo su ovi stranci bili ugnjetavani, porobljeni i opljačkani. Nazvali su ih Hebrejima. Nisu imali nikakvih prava, ni dostojanstva ni slobode. Uzdisali su i stenjali pod teretom ugnjetavanja i pljačkanja.

A budući da su se jako množili, faraon je, iz straha da narod ne bi postao jak, naredio da se pobije sve novorođene dječake. Izraelci su te noći zavapili svomu Bogu. I Bog je čuo njihovo zazivanje. Htio ih je osloboditi iz ove nevolje. Zato je trebao Mojsija. Njemu je Jahve rekao: „**Vidio sam jade svoga naroda u Egiptu i čuo mu tužbu na tlačitelje njegove. Zname su mi muke njegove. Zato sam sišao da ga izbavim iz šaka egipatskih i odvedem ga iz te zemlje u dobru i prostranu zemlju – u zemlju kojom teče med i mlijeko**“ (Izl 3,7-8).

Ovomu vapaju, ovomu kriku za Bogom odgovara prvi dio euharistijskoga slavlja. To je „Gospodine, smiluj se“. To je pouzdano zazivanje, jer je tu Netko tko pomaže.

Ogledalo istine: Riječ Božja

U bajci: Čežnja za kraljevom kćeri tjera mladića dalje. On svakako hoće doći do dvorca Zlatnoga sunca. I što u dvorcu vidi? Nalazi odvratn, ružan lik. Ali to nije sva istina. Kraljeva kći kaže: „Da bi znao kako stvarno izgledam, pogledaj u ogledalo. Ono će ti pokazati moju sliku, kakva sam uistinu.“ I on u ogledalu vidi lijep, krasan lik žene.

Što je ovo ogledalo u našem životu? Tko nam pokazuje što smo mi u najdubljoj nutrini? Što pokazuje skriveno dostojanstvo, ljepotu i slavu našeg čovječtva? Ogledalo istine, koje se ne da prevariti, jest „Riječ Božja“.

Kod naroda Izraela: Ova Božja riječ dala je Izraelcima njihovo dostojanstvo i njihovu vrijednost. U Egiptu su smatrani „posljednjim otpadom“, prikladnim još jedino za ropske poslove. Upravo taj „posljednji otpad“ odabire Jahve. **„Tebe je Jahve, Bog tvoj, izabrao da među svim narodima koji su na zemlji budeš njegov predragi vlastiti narod“** (Pnz 7,6b).

Možda i sami sebi izgledaju kao posljednji otpad, iskorištavani od ljudi, možda su i sami neuspjeli i u mnogočemu zatajili. Njima Bog govori: Vi ste izabrani. Vi ste vrijedni. Vi ste lijepi. Vi imate neizgubivo dostojanstvo.

To je drugi dio Euharistije. Riječ Božja nam pokazuje tko smo. Objavljuje nam naše dostojanstvo i smisao našega života.

Mladićeva odlučnost: Prinošenje darova

U bajci: Nakon stoje treći sin vidio ljepotu, slavu i sjaj kraljevine, njegova odlučnost da ju izbavi postala je sada još jača. On sve stavlja na to da zasluži tu ljepotu. Ne žali nikakva truda ni rizika. Spreman je platiti za to veliku cijenu.

Na ovome putu potrebna mu je pomoć njegove dvojice braće. To znači, potrebne su sve naše duševne snage. Potrebna je čitava naša volja, sva naša zauzetost. To je naš doprinos otkupljenju. To je „naša žrtva“ da bismo bili otkupljeni za ono što smo u svojoj najdubljoj nutrini. Ovo davanje našega doprinosa, to je u euharistijskome slavlju „prinošenje darova“.

Kod naroda Izraela: Ni Izraelcima nije oslobođenje palo u krilo. Bila je potrebna njihova zauzetost. Njihova je zauzetost bila prije svega vjera. Izraelci su morali vjerovati u Jahvino obećanje da ih ljubi, da ih hoće spasiti i uvesti u bolji život. Na temelju vjere prošli su kroz

Crveno more i zatim godinama išli pustinjom.

Njihov doprinos oslobođenju bijaše vjera a kao posljedica put, ustrajanje na putu, izdržavanje napora puta. To bijaše njihov nužni doprinos njihovu oslobođenju. Doprinos za koji su se morali prestopano boriti, kao što pokazuje 40-godišnji hod pustinjom.

Snaga kristalne kugle: Euharistijska molitva (pretvorba)

U bajci: Mladiću nije bilo nimalo jednostavno pronaći neoštećenu kristalnu kuglu. Ali sad kad je ima, upoznaje njezinu neodoljivu snagu. Ona slama moć čarobnjaka i moć čarobnice. Uz pomoć kristalne kugle oslobađaju se oba njegova brata od negativne začaranosti a kraljeva kći od ukletosti. On sam ne mora više, tjeran strahom, bježati. Svi oni mogu i smiju biti potpuno oni.

Kod naroda Izraela: Izraelci su više puta iskusili zahvaćanje oslobađajuće Jahvine moći. Prvi vrhunac bio je u noći prije Izlaska, u kojoj je Jahve naredio Pashu. Oni su krvlju vazmenoga jaganjca kojega su blagovali, namazali dovratke svojih kuća. Ta krv je sačuvala njihove prvorođence od smrti. A Egipćani su morali oplakati mnoge mrtve. To je slomilo njihovu tvrdoglavost. Jer su osjetili da je ovdje na djelu veća snaga pred kojom moraju pokleknuti. Konačno su pustili Izraelce da odu. Put u slobodu, put u obećanu, u dobru i prostranu zemlju, bijaše sada otvoren.

Tako su Hebreji radosni krenuli. Došli su do Crvenoga mora, do mjesta velike krize i odluke. Egipćani su jurili za njima. Nisu htjeli dopustiti da njihovi jeftini robovi odu tek tako. Tako su Izraelci stajali tu: pred njima voda, a iza njih Egipćani. Sprijeda i straga bijahu okruženi smrću. Tada Jahve reče Mojsiju: Podigni svoj štap, ispruži svoju ruku nad morem i prođi sa svojim narodom posred voda. Jak istočni vjetar valjao je vode. I na ovaj način uspjelo je Izraelcima prijeći more. Egipćani su jurili za njima. Ali su se potopili u vodama Crvenoga mora koje su se opet sklopile.

Egipćani su ovdje simbol vlasti prokletstva, ugnjetavanja i poniženja. Ova negativna sila uništena je u bujicama vode. Kako god

se povlačenje vode tumačilo, Izraelcima bijaše jasno: Jahve nas je spasio svojom moćnom desnicom. Zato su klicali: „Konačno smo slobodni, konačno smo svoj narod, sa svojim dostojanstvom, konačno smijemo biti mi!“

Snagu kristalne kugle možemo usporediti sa snagom otkupljenja Isusa Krista. Snaga otkupljenja je jača od negativnih sila, od svakoga prokletstva i začaranosti. Isus Krist je Otkupitelj, Spasitelj, Preobrazitelj svega stvorenja. Taj dio euharistijskoga slavlja u kojemu je prisutna otkupiteljska, spasonosna snaga na poseban način, nazivamo euharistijska molitva.

Vjenčani prsteni: Pričest

Posljedice pretvorbe su višestruke.

U bajci: Mladić postaje kraljem dvorca Zlatnoga sunca. Postaje kraljevski čovjek, čovjek u svemu svome dostojanstvu, ljepoti i snazi. On postaje ono što u biti i jest.

Slijedeća posljedica jest jedinstvo trojice braće. To pokazuje: ljudi su zajedno kao braća i sestre. Odnosi ozdravljaju. Nastaje novo zajedništvo. Tu su jedni za druge. Protumačimo li trojicu braće nutarnje-psihički, tada to jedinstvo označuje sve ljudske duševne snage. Tako nastaje dubok nutarnji sklad sa samim sobom, duboka sreća.

Nadalje stoji: „Kraljevna je stajala tu u punome sjaju svoje ljepote, a njih dvoje radosni razmijeniše prstene.“ Kraljevna je ispunjenje čežnje za ljubećim Ti, za zaštićenošću i srećom. Čovjek nalazi tu sreću. Ta sreća je nešto postojano. To naznačuju oba prstena. Jer prsten je s jedne strane znak trajnosti, a s druge strane znak savršenosti.

Kod naroda Izraela: I narod Izrael imao je jedno takvo iskustvo „prstena“ na Sinaju. Jahve je pitao svoj narod: Sada kada ste iskusili tko sam i kako postupam, hoćete li sada ići dalje putem zajedno sa mnom, obvezatno u jednome savezu? I tako dolazi do sklapanja

Saveza o kojemu piše u knjizi Izlaska (usp. 24,3-8). Jave i narod vezuju se uzajamno u znaku saveza i međusobno kao sunarodnjaci. Nastaje jedno novo zajedništvo. I novi život jednih za druge. Izraelci nalaze ovdje svoj identitet. Postaju narod, i više od toga: postaju Božji narod.

Iskustvo ovoga uzimanja u novo zajedništvo i život jednih za druge, u veću zaštićenost, u dublje jedinstvo s nama, s Bogom i s ljudima slavimo u «pričesti».

Novi život: Život iz zahvalnosti

U bajci: Bajka ovdje prestaje, na vrhuncu sreće. Ali time ne prestaju živjeti ovo dvoje - naprotiv: njihov stvarni život tek započinje.

Kod naroda Izraela: Biblijski rečeno, započinje time život u obećanoj zemlji, u slobodnu otkupljenu životu. Otkupljeni život je život u zahvalnosti i iz zahvalnosti. Zahvalnost je Izraelcima bila važna kad su došli u obećanu zemlju. Obećan znači od Boga obećan i od Boga darovan. Jahve ju je dao njima. Kao znak da im je Jahve dao zemlju, posvećivali su mu sve prvine ljudi, životinja i plodova. Tako je nastalo više blagdana zahvalnosti.

Pashalno slavlje, slavlje izlaska i oslobođenja, povezano je s blagdanom beskvasnih kruhova, proljetnim danom zahvalnosti.

Izraelci su slavili iz godine u godinu tu pashu, kad je započeo njihov stvarni život. Jer Izrael zahvaljuje izvođenju iz Egipta, savezu s Jahvom i daru obećane zemlje svoju egzistenciju kao narod Božji, svoj pravi identitet. I Isus je iz godine u godinu slavio pashu. Na tzv. Posljednjoj večeri dao je ovomu slavlju dublju dimenziju i novo lice. **(Radna bilježnica to detaljno tumači, str. 17 i dalje).** Ona je postala slavljem otkupljenja, slavljem života, slavljem novoga Božjeg naroda, euharistijom.

Zahvaljivanje za otkupljenje

Euharistija znači zahvaljivanje. Mi zahvaljujemo za otkupljenje. Ova zahvalnost za otkupljenje ima tri vidika:

Početak otkupljenja

Zahvaljujemo najprije za ono što se već dogodilo, za početak sveopćega otkupljenja u i po Isusu Kristu. Prva Crkva je kao znak da slavi sveopći novi početak, izabrala za to kao povlašteni termin prvi dan tjedna. Nije slavila Euharistiju četvrtkom uvečer kad je Isus slavio Posljednju večeru. Nije slavila ni u petak, kad je Isus umro kao novo vazmeno janje. Nije slavila ni u subotu, sedmoga dana u tjednu. Kršćani i kršćanke prve generacije su umjesto toga dan Isusova uskrsnuća, dan novog početka, prvi dan u tjednu, učinili povlaštenim danom slavljenja Euharistije. Biskup mučenik Ignacije Antiohijski mogao je stoga na početku drugoga stoljeća napisati da su oni koji su ranije živjeli u starome stanju, došli do novog iščekivanja i zato više ne slave subotu, nego Dan Gospodnji, dan «iz kojega je izašao naš život po njemu i njegovoj smrti».

Oslobađajuće djelovanje u sadašnjosti

Zahvaljujemo za oslobađajuće djelovanje Isusa Krista u sadašnjosti. Izrael zahvaljuje događaju Pashe svoj identitet kao narod Božji. I mi se sve više i više oslobađamo za sebe i postajemo tako Božji narod. Kako to treba shvatiti? Mi ljudi stvoreni smo na Božju sliku i priliku, to znači pozvani smo dopustiti da Božja ljepota, Božji sjaj, Božja raznolikost, Božja mnogostrukost, Božja širina, Božja ljubav zasja u našem osobnom biću. Posve duboko u svakome čovjeku nalazi se slava Božja. Svaki je čovjek u dubini bića jedinstven, blistavo lijep i divan. Kad bismo jednom vidjeli svoju vlastitu ljepotu, nikada više ne bismo imali osjećaje manje vrijednosti. Divili bismo se i divili. Bili bismo presretni i ni s kime se ne bismo htjeli više mijenjati! Kao što je kraljeva kći u svome otuđenu liku izgledala ružno, ali u ogledalu bila najljepša i najdivnija žena, tako je i svatko od nas lijep, divan i jedinstven.

Ali ono što sada jedni o drugima vidimo, sve je drugo samo ne to. Mi ne vidimo ono divno, što jesmo, jer je nad nama tajna zla kao sjena. Tamno je u nama i čitavu stvorenju. Mi smo, takvi kakvima

sebe sada doživljavamo, upropaštene, zaprljane i «okaljane» slike Božje. Budući da na sebi i na drugima vidimo ovu prljavštinu, često ne volimo ni sebe, a ni druge. Ružna prljavština nas odbija.

Ova prljavština je, moderno rečeno, otuđenje čovjeka i stvorenja. Biblija naziva ovu prljavštinu otuđenjem, ovu tamnu sjenu, grijehom!

Otkupljenje znači: osloboditi se otuđenosti, sjene, prljavštine grijeha. Tada ćemo u sebi, u svakom čovjeku i u čitavu kozmosu vidjeti Božji sjaj. Naći ćemo svoj identitet i biti sretni, čak presretni što smijemo biti ono što jesmo. U nas će tada nesmetano poteći Božja ljubav i posve prožeti naše biće. Zatim će teći dalje k ljudima. Mi ćemo se radovati jedni drugima i svakomu čovjeku. Ljubav će zatim teći dalje prema stvorenju i prema Bogu. Ova rijeka ljubavi Božje kroz nas, ona nas povezuje. Ljubav je ta veza, novi i vječni savez. Ona nas čini novom zajednicom, otkupljenim Božjim narodom.

Dovršenje u budućnosti

Zahvaljujemo za ono što će Bog još učiniti. On će dovršiti otkupljenje. Tako svoje oči upravljamo ne samo na prošlost i sadašnjost, nego i na budućnost. Jer otkupljenje Isusa Krista obuhvaća čitav svemir. Pavao govori o tome u poslanici Kološanima: Bog hoće po Isusu Kristu sve izmiriti, sve učiniti jedno, sve međusobno povezati. «Jer svidjelo se Bogu u njemu nastaniti svu Puninu i po njemu - uspostavivši mir krvlju križa njegova - izmiriti sa sobom sve, bilo na zemlji, bilo na nebesima» (Kol 1,19-20). Otkupiteljska snaga njegova života, njegova križa, njegova uskrsnuća hoće i može povezati sve, da bi posvuda tekla Božja ljubav i zasjala Božja slava. To je tek glazba budućnosti, ali vjernik ju može čuti već sada. Ovo slušanje daje nam nadu i snagu. Kao stoje mlađi brat u bajci, vidjevši ljepotu kraljeve kćeri, bio motiviran prihvatiti na sebe poteškoće i napore, tako nam pogled u budućnost hoće reći: Ovaj se put isplati jer idemo prema neslućenim dimenzijama života, sreće i slave. To je uistinu razlog za slavlje.

Učiti zahvalnost

Euharistija znači «reći hvala». Tko može za sve zahvaliti, preobražen je čovjek. Ali ova nas zahvalnost ne zapada tek tako. Zahvalnost treba jedno novo gledanje i odluku za zahvalnost. Ako je čaša do polovice puna, ja se mogu ljutiti što je napunjena samo do polovice, ili se pak radovati što je napunjena čak do polovice. Odluka je na meni. Mi odabiremo ljutnju ili radost. Tako je i u pogledu na naš život koji uvijek ima pozitivne i tragične vidike. Mi svaki dan možemo vidjeti mnoge male darove i iznenađenja: srdačan pozdrav, mali uspjeh, toplu sunčevu zraku, uspjeti razgovor, dobro jelo,... Sve to možemo gledati i zahvalno uživati.

Ali možemo gledati i samo negativne i nesavršene stvari i kao posljedicu toga neprestano gundati i biti nezadovoljni. Ali možemo također vidjeti da iz svega može rasti pozitivno. Zato Crkva govori o sretnoj krivici. Tko vidi što je pozitivno, koje milošću može izrasti iz negativnoga, lakše će moći zahvaliti.

Kad je Mojsije poslao uhode u obećanu zemlju, oni su sa sobom donijeli divovske plodove. Pokazali su ih svima i rekli: «Išli smo u zemlju u koju si nas poslao. Zaista njome teče med i mlijeko. Evo njezinih plodova» (Br 13,27). Plodovi su bili predujam, prvi udio na obećanoj zemlji. Sve dobro koje doživljavamo, bilo ono ne znam kako maleno, takav je predujam, prvi udio na budućoj slavi. Uživajmo ove plodove i zahvaljajmo.

Mjesto Euharistije u Prvoj crkvi

Euharistija je slavljenje otkupljenja. Ali otkupljenje nije nikakva prisila nego ponuda. Kao što su u trgovini mnoge stvari tu, i otkupljenje je već tu. Ne moramo ga sami stvarati. Trebamo mu se samo otvoriti i prihvatiti ga. Drukčije nego u trgovini, ljubav Božja je besplatna, i dobivaju se jedino besplatno. Smijemo otvoriti ruke, primiti i prihvatiti.

Narod Izraelski prihvatio je svjesno Božju ljubav sklapajući savez na Sinaju. Ondje je on vezao svoj život uz Jahvu, uz svoga Boga. Nama je novi i vječni savez ponuđen u Isusovoj krvi - a krv znači život, dakle

u Isusovu životu. Mi se možemo i smijemo vezati uz Isusov život, uz njegovo otkupljenje i dopustiti da ono djeluje u naš život. Ovo vezivanje uz Boga slavimo u krštenju. Samo se to po našoj, danas još uvijek uobičajenoj praksi krštenja djece ne da prepoznati. Jer za savez, to znaju svi koji su oženjeni, potrebna su dva partnera koji se svjesno i slobodno odlučuju jedno za drugo.

Tako se mnogo toga mijenja. Takav savez daje temelj. Po savezu je tu sigurnost: mi pripadamo skupa. Dokle god ovaj temelj nije postavljen, svaki sukob ugrožava odnos. Strah da se partnera ne izgubi ako sam mu iskreno privržen, bez saveza je pritajeno prisutan. Zato je savez jedini nosiv temelj dobrih odnosa. To vrijedi i za vjeru.

Kršćani i kršćanke Prve Crkve prolazili su - slikovito rečeno - kroz dvojna vrata, da bi sudjelovali na Euharistiji. **Sljedeća skica daje ovo shvatiti.** Sama simpatija još ne stvara odnos.

Za to je potrebna odluka, jedno Da, neovisno o trenutačnome raspoloženju. Prvo Da kršćanskomu životu, koje je vodilo kroz prva vrata, bio je početak katekumenata. Druga vrata bila su sklapanje saveza u krštenju. To je bila svjesna odluka za Isusa Krista i jasno vezivanje u zajednicu kršćana. To je stvaralo jedno novo zajedništvo. I život jednih za druge.

Tumačenje grafike, str. 20:

Simpatizeri

Uvod u:

Vjerovanje, Oče naš, krštenje, Euharistiju...,

Crkva kao Kristovo tijelo slavi EUHARISTIJU kao zajednica krštenih

Katekumenat

1. vrata: početak katekumenata
→ put katekumenata
2. vrata: krštenje kao primanje u Crkvu (2)

Ovo novo zajedništvo imalo je dva vidika. Primanjem u kršćansku

zajednicu oni su odsada pripadali ovoj zajednici, u kojoj su se, kao u socijalnoj strukturi, jedni brinuli za druge. To je značilo sigurnost i solidarnost. Drugi se vid sastojao u vezanosti uz Krista i u njemu na Božju ljubav. Sada više nitko i ništa nije moglo kršćane rastaviti od Božje ljubavi. Ni smrt više ne može razoriti zajedništvo. To je značilo: Dogodilo se što mu drago. Njihov život ima budućnost jer se vezao uz uskrsnulog Gospodina Isusa Krista.

Ovaj novi temelj krštenja daje mnoge stvari gledati u drugome svjetlu. Otvara se nova perspektiva. Nije to više tjeskobno pitanje: Postoji li budućnost? Postoji li otkupljenje? Jer mi već imamo otkupljenje. Mi smo se krsnim savezom vezali na njegovu snagu, i tako nam je - prolazeći možda i kroz mnoga trpljenja, zatajenja, razočaranja – osigurana sjajna budućnost!

Euharistija je to slavlje ovoga Krsnog saveza. Slavljenje povezuje, slavljenje produbljuje odnos. Kad oženjeni slave svoj vjenčani dan, onda to nanovo budi radost zajedništva. Oni sebe doživljavaju kao dar. I ovdje je bilo tako. Slavljenje Euharistije jača povezanost s Uskrsnulim i međusobno. Kršćanke i kršćani Prve crkve doživljavali su ovdje duboku sreću.

Koliko je Prva crkva živjela u ovoj svijesti slavljenja krsnoga saveza, pokazivalo se time što tada nitko prije krštenja nije smio sudjelovati u Euharistiji. Strogo su se držali ovoga pravila. To je bila njihova takozvana **disciplina tajne**. Ali prije toga se pripremalo. Tako je od prvih do drugih vrata, u vrijeme uvođenja u vjeru - zvanom katekumenat – bilo uvođenje i u shvaćanje i doživljavanje Euharistije. Takvim se može smatrati i ovaj seminar.

Obred kao put pretvorbe

Obred je postupak prema utvrđenu redu. Obred po svome podrijetlu znači put preobrazbe. Ali obred može proizvesti pretvorbu ako moji životni stavovi i iskustva nađu svoj izraz u vanjskom znaku obreda. Nije dakle dovoljno samo slaviti obred. Daleko više se radi o tome da stavovi koje u obredu slavimo vježbamo i živimo u

svakodnevi. Zato temeljni stav Euharistije hoće uvježbati zahvalnost, tijekom čitava puta.

Najprije načinimo pregled čitava obreda.

Struktura euharistijskoga slavlja

Iz liturgijske reforme Drugoga vatikanskog koncila razvila se sljedeća struktura:

<i>Ukupna struktura</i>	<i>Pojedini dijelovi</i>
Uvodni obredi Smisao: Isus Krist hoće biti nazočan u okupljenoj zajednici (općenito i posebno u njezinim međusobnim odnosima)	Ulaz Pozdrav (znak križa, liturgijski pozdrav i kratki uvod Ispovijedanje grijeha s prošnjom za oprostjenjem, zazivi Gospodine, smiluj se, Slava Bogu, zborna molitva
2. Služba riječi Smisao: Isus Krist govori zajednici. Zajednica odgovara	1. čitanje i pripjevni psalam (ili pjesma). 2. čitanje i usklik prije Evanđelja Evanđelje Homilija (propovijed) Vjerujem (Ispovijest vjere) Molitva vjernika
3. Euharistija (u užem smislu) A) Priprava i prinošenje darova Smisao: U kruhu i vinu zajednica u Isusove ruke stavlja svoj život (prinosi sebe)	Prateće molitve kod prinošenja darova Pranje ruku Prinosna molitva

<p>B) Euharistijska molitva (Velika pretvorbena molitva) Smisao: Zahvalnost za Božje spasonosno djelovanje; pretvorba darova; ponazočenje Isusova životnog predanja; povezanost zajednice s Isusovim predanjem</p>	<p>Predslavlje (Velika zahvalna molitva) Svet Izvešće o ustanovljenju Euharistije Epikleza pretvorbe (molitva za Duha Svetoga) Aklamacija (zaziv ispovijedanja) Anamneza (spomen-čin)</p> <p>Prinosna molitva Intercesije, prošnje Doksologija (Proslava Boga)</p>
<p>C) Pričest Smisao: Sjedinjenje s ljubavlju Isusa Krista prema Ocu, prema nama, prema bližnjima i prema stvorenju</p>	<p>Oče naš s embolizmom (umetanjem) Molitva za mir Lomljenje kruha i Jaganjče Božji Pričest Zahvala iza pričesti popričesna molitva</p>
<p>4. Zaključni obredi: poslanje Smisao: Isus Krist hoće preko zajednice djelovati u svijet</p>	<p>Blagoslov Otpusni zaziv Izlaz</p>

Meditacija: Otvoreno se okrenuti

Ova slika umjetnice Maggy Masselter, luksemburške redovnice, pokazuje nam stav koji nam otvara dobar pristup u Euharistiju. Vidimo toplu, obojenu sliku. U središtu stoji čovjek. Sasvim je propustan za različite boje slike. Mnoge boje ukazuju na složenost i višeslojnost života i našega bića. Često u sebi istodobno imamo različita raspoloženja, čežnje i želje. Tu u nama je svjetlo i tama, nada i bol, sreća i tragedija. Slika pokazuje: Sve smije biti. Sve smije biti takvo kakvo je sada.

Čovjek na slici stoji uspravno. Ruke i noge su širom otvorene. Glava je upravljena prema gore. Različite boje sjaju kroz njegovo tijelo. Čitav čovjekov stav je otvorenost i naklonost. Ništa ne drži čvrsto. Ništa ne skriva. Sve je otvoreno. On čeka. Čeka spasenje i pretvorbu „odozgor“, to znači sasvim od Boga. On je Bogu okrenuti čovjek.

Umjetnica je slici dala ime «Poniznost» («Humilité»). Poniznost nema nikakve veze s podložnošću i poniženjem. Poniznost naprotiv znači prihvatiti vrijednost i dostojanstvo koje nam je Stvoritelj darovao. Zato čovjek ne čuča pred Bogom, nego stoji pred njim u veličini od Boga stvorenoj. Poniznost znači istinu i nepatvorenost. Poniznost znači ništa ne skrivati, ništa ne prikrivati i ništa ne zavaravati. U svjetlu Božjem sve smije biti.

Poniznost nadalje znači prihvatiti Boga kao Boga, pogledati prema njemu i biti zagledan u njegove dare i darove. Poniznost znači primiti otkupljenje, pripustiti pretvorbu, postati sve više propuštan za Boga. Poniznost ne znači predstavljati sebe, nego prihvatiti Božju sliku, Božju raznolikost, Božju ljepotu, Božju slavu i dopustiti da ona u meni zasja.

„Bog se oholima protivi, a poniznima daruje milost“ (1 Pt 5,5c). Tko u ovome stavu otvorenosti očekuje spasenje i otkupljenje od Boga, njemu Bog dariva svoju milost, između ostaloga pretvorbu i oslobođenje u Euharistiji. **slika, 24**

(Nakon nekoga vremena razmatranja možete ustati i pokušati

svojim tijelom izraziti stav otvorenosti i okrenutosti).

Konkretno

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

Ovdje se odlučuje hoćete li ovaj tekst čitati kao informaciju ili želite krenuti putem seminara. Ako je ovo drugo slučaj, pozivam vas da prije daljnjeg čitanja krenete na put s prvim tekstom u popratnoj bilježnici.

Ulaz i Kyrie

Cilj Euharistije je pretvorba, oslobođenje i otkupljenje. To znači: našim slavljenjem Euharistije u nama treba nešto postati bolje, zdravije, opuštenije i odmorenije, a time će biti nešto bolje i u svim našim odnosima, čak u čitavu stvorenju.

Prva etapa tog puta pretvorbe pokazuje se u ulazu i u Gospodine, smiluj se (Kyrie). U liturgijskome pokliku Gospodine smiluj se (Kyrie) obraćamo se našem Gospodinu. Jer „Kyrios“ znači na grčkome Gospodin. Pozdravljamo ga u svojoj sredini kao svoga otkupitelja i molimo ga za njegovo milosrđe.

Na pripovijesti o Emausu možemo vidjeti kako se taj euharistijski put pretvorbe koja započinje s uvodom i Gospodine događa korak po korak.

Pripovijest o Emausu

I gle, dvojica su od njih toga istog dana putovala u selo, koje se zove Emaus, udaljeno od Jeruzalema šezdeset stadija. Razgovarahu međusobno o svemu što se dogodilo. I dok su tako razgovarali i raspravljali, približi im se Isus i pođe s njima. Ali prepoznati ga - bijaše uskraćeno njihovim očima. On ih upita: „Što to putem pretresate među sobom?“ Oni se, snuždeni, zaustave, te mu jedan od njih, imenom Kleofa, odgovori: „Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu, te ne znaš što se u njemu dogodilo ovih dana?“ A on će: „Što to?“ Odgovore mu: „Pa ono s Isusom Nazarećaninom, koji bijaše prorok - silan na djelu i na riječi pred Bogom i svim narodom: kako ga glavari svećenički i vijećnici naši predadoše da bude osuđen na smrt te ga razapeše. A mi se nadasmo daje on onaj koji ima otkupiti Izraela. Ali povrh svega toga ovo je već treći dan što se to dogodilo. (Lk 24,13-21)

Pokušajmo uživjeti se situaciju ovih učenika. Oni su upoznali Isusa iz Nazareta. Ovo upoznavanje bilo je povezano s velikom radošću i nadom. Da, bili su oduševljeni tim Isusom, oduševljeni njegovim načinom govorenja i djelovanja, oduševljeni njegovom vizijom Božjega kraljevstva, oduševljeni nadom i radošću koju je posredovao. Sve su ostavili i pošli za njim: „Konačno smo našli onoga za kojim smo tako dugo čeznuli. Konačno znamo za što se isplati živjeti.“

Tako su bili presretni. Radovali su se što smiju biti zajedno s Isusom na putu. To ih je ispunjavalo ponosom i radošću što je Isus upravo njih pozvao u nasljedovanje. A sada se dogodila katastrofa njihova života. Vođe njihova vlastitoga naroda dadoše Isusa ubiti, i to na križu, na mjestu sramote i odbacivanja. Sada su jako dobro znali: Raspetoga se smatra od Boga prokletim i odbačenim. Tako su sada izgubili sve: svoju nadu, sadržaj svoga života i svoju budućnost. Razoreni su do u najdublju dubinu, bespomoćni i zbunjeni. Nisu više znali dalje i za što bi se sada još moglo isplatiti živjeti.

Ujedno su osjetili svoje vlastito zatajenje. Jer kad je Isus bio uhvaćen, oni su ga napustili. Ostavili su njega, svoga prijatelja, sama u njegovu trpljenju. Kukavički su pobjegli. Njihova vlastita koža bila im je važnija od ispovijedanja Isusa, njihova prijatelja. Neumoljivo se sada javila njihova vlastita krivnja u srcu.

Osjećajući se tako nisu više izdržali zajedništvo s drugim učenicima u Jeruzalemu. Njihova potištenost, njihovo razočaranje nad njima (zbog njih) i zbog svega što se dogodilo, govorila im je samo jedno: Dalje od toga! Dalje od toga Jeruzalema! Dalje od svih ovih bolnih sjećanja i zaboraviti, zaboraviti i ponovno zaboraviti! Tako su krenuli, prignute glave, uronjeni u bol i rezignaciju. Izgubili su ne samo njega, svoju nadu, njego s njime i same sebe. Postali su dva izgubljena čovjeka.

U mnogočemu smo i mi nalik ovoj dvojici učenika. I mi uvijek iznova iskusujemo bolna razočaranja. Razočarani smo životom, ljudima, Bogom, a vrlo često i samima sobom. Katkad nakanimo biti dobri. Katkada odlučimo biti jaki u ljubavi i praštanju. Katkad imamo čvrstu namjeru odvažno govoriti istinu i stati uz svoje prijateljice i

prijatelje. Sanjamo o tome da se povjerimo Bogu u svim situacijama života i budemo vjerni. A zatim, zatim sebe doživljavamo sasvim drukčije. Razočaramo se nad samima sobom. Razočaramo se nad drugima, nad životom, Crkvom, čak i nad samim Bogom. Ova razočaranja su kao zidovi koji nas zatvaraju u tamnicu. Tada lako vidimo samo još ove zidove i ništa više. Oni uzimaju radost, oduševljenje, perspektive za budućnost. Tako i mi često možemo reći: „A mi smo se nadali.“

I što sada čini Isus? Traži ih. Sam od sebe ide k njima i s njima. Sluša ih. Ide s njima i nosi iznutra zajedno s njima njihova razočaranja, njihove rane i njihovo zatajenje. Učenici dugo vremena uopće ne opažaju da je tu uz njih stranac. Ne opažaju da jedan nosi zajedno s njima njihovu nevolju, osjeća s njima i dijeli njihovu bol. Previše su zatvoreni u sebe, zatočeni u svojoj rezignaciji i razočaranju. To ih čini slijepima.

Konačno taj stranac pita: „Što to putem pretresate među sobom?“ Isus im pomaže izreći njihova razočaranja, njihovo neshvaćanje, njihovo zatajenje, njihovu krivnju, njihovu rezignaciju. Izricanje olakšava, ovo to više kad se to govori „nekome tko je izvan svega“. Tako pripovijedaju Isusu, tomu strancu, što ih tišti i muči.

Kad se okupljamo na Euharistiju, mi smo kao i ova dvojica učenika obilježeni životom. Sa sobom možda donosimo sumnju, strah, krivnju, ranjenost. Ali u nama može biti i gnjeva, srdžbe, otrovnih stvari, naših neispunjenih čežnji i mnogo čega drugoga. Tako svatko na Euharistiju dolazi sa svojom vlastitom životnom poviješću.

Meditacija: Svi smo dobrodošli

Na Euharistiju dolazimo sa svojom vlastitom poviješću. Slika Siegera Ködera, koju je naslikao u San Pastore, 30 km južno od Rima u studijskoj kući studenata na zidu blagovaonice. Ova je slika pri svakome objedu posredovala studentima i gostima jednu poruku. Koju poruku? [slika, 30](#)

Pogledajmo bolje: Pa tko tu ustvari sjedi? Crnac, ranjen na ruci, možda jedan od siromahâ koji se bori za golo preživljavanje, netko tko

trpi posljedice nepravednih gospodarskih odnosâ, žrtva.

Pokraj njega sjedi ugledna i, kako se čini, školovana žena. Ona zna svoj društveni položaj, i ponosna je na to.

Zatim vidimo intelektualca, možda jednoga koji mnogo što stavlja u pitanje i zato ga se brzo proglasi opozicionarom. Je li shvaćen?

Klaun, čovjek između smijeha i plakanja, koji s maskom pokušava izići na kraj s tragičnošću života. Pored njega sjedi stara i pogrbljena žena. Ona je toliko obilježena životom, da jedina ne može vidjeti domaćina. Tako je tu srcem koje osluškuje.

Pokraj nje vidimo ženu iz sumnjiva zanata, koja je iskorištena i ujedno opečaćena. Ali tko pita za čežnju i trpljenje njezina srca?

Zatim je tu, svjesno sa šalom za molitvu, židovski rabin, pobožnik koji traži Boga. Ili ispitujući odvaguje drži li se domaćin religioznih pravila?

Sedmero ljudi, označeni svojom poviješću, svatko od njih sa svojim vlastitim tjeskobama, trpljenjem i grijesima. Pokušavam uživjeti se u njih: Gdje otkrivam nešto od sebe?

U pozadini, na zidu slika oca koji grli svoga posrnula, izgubljena sina. Slika pomirenja. Euharistija hoće povezati, ozdraviti odnose, omogućiti novo zajedništvo različitih ljudi. Kako? Po onomu koji zauzima osmo mjesto, domaćinu. Vidimo samo njegove ruke koje svakomu daju u jednakoj mjeri kruh i vino. Od njega izlazi svjetlo. Svaka i svaki smije biti, prihvaćen kakva i kakav jest. Svi, osim one starice koja to više ne može, okrenuti su očima prema domaćinu. Njegov pogled im čini dobro. Oni osjećaju njegovo razumijevanje i njegovo prihvaćanje. Osjećaju da smiju biti takvi kakvi su sada. To čini ugodu i daje im živnuti.

Želim li biti zajedno u ovome krugu? Želim li pustiti da domaćin i mene uzme u gozbu uzajamna prihvaćanja?

Napomena uz obred

Normalno je slaviti Euharistiju u posebnu prostoru, u „svetu“ ozračju, u Božjemu domu. Božji dom pokazuje: Bog nam daje prostor

u svome domu, u svome srcu. Mi imamo uza nj - takvi kakvi jesmo - mjesto, imamo pravo biti. Smijemo biti upravo onakvi kakvi smo sada, možda ranjeni, gonjeni, obeshrabreni, ogorčeni i rezignirani.

Biti dobrodošao

U bogoslužnome prostoru postoji naprijed najčešće sjedište za svećenika, koje stoji u sredini ili je posebno oblikovano. Kad svećenik sjeda na ovo sjedište, tada predstavlja Isusa Krista. To hoće reći: Isus je domaćin. On nas je pozvao. On nam kao gostima izražava dobrodošlicu. On nas poslužuje. To znači i riječ bogoslužje: Bog nas poslužuje. Bog nas hoće oživjeti i razveseliti.

Krsna voda na ulazu u crkvu može me podsjetiti: Ja imam ime. Uronjen sam u Božju ljubav. Bog stoji posve uza me. On se vezao uza me. On je uvijek tu sa mnom i za mene.

To se pojačava prvim znakom, **Znakom križa**. Izvorno je to znak vlasništva. Kad načinimo znak križa, ispovijedamo krsni savez: mi smo Božje kćeri i sinovi. Mi smo vlasništvo Božje. Pripadamo Isusu Kristu i s njime smo uzeti u život i u ljubav trojedinoga Boga. Naš život ima mnogo veću dimenziju od onoga što vidimo i doživljavamo. Mi smo već uzeti u vječnu Božju ljubav. Znakom križa govorimo također da se sada nanovo hoćemo otvoriti ovoj ljubavi.

Sabiremo se u imenu, u nazočnosti, u ozračju, u biću trojedinoga Boga koji je bezuvjetna ljubav. U Bogu struji ljubav i život između triju božanskih osoba, rijeka bez kraja, rijeka koja želi sve zahvatiti, sve prožeti i sve preobraziti. Mi se otvaramo ovoj rijeci. Rukom pokazujemo prema gore. Odozgor dolazi naša potvrda i prihvaćanje. Ovo smjeti - biti hoće strujati u naše najdublje slojeve, zatim lijevo i desno k ljudima, i tako prema čitavu stvorenju.

Nazočnost ove potvrđujuće ljubavi obećava nam svećenik na početku u **Liturgijskome pozdravu: „Milost Gospodina našega Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Duha Svetoga sa svima vama“** (usp. 2 Kor 13,13).

„Milost Gospodina našega Isusa Krista...“ Već nam se na početku obećava sva dobrohotnost, nezaslužena, bezuvjetna Božja ljubav koja

se dariva. Privrženost Božja koja ne želi ništa za sebe i želi nam činiti samo dobro, ova privrženost Božja zove se milost, grčki „charis“. Ona je nezasluzeni dar i daje nam se besplatno. Milost znači: prema nama teče rijeka ljubavi. „Lijepo je što si tu. Lijepo je što postojiš. Radujem ti se.“

Uostalom: riječ „charis“ tvori srž Eu-haris-tije. To je slavlje nezasluzive, bezuvjetne milosti, ljubavi Božje, ali ne da ju imamo ekskluzivno i egocentrično. Milost nas, naprotiv, poziva na biti. Ona hoće postati u nama životnom, pokrenuti nas, pretvoriti nas. Ona hoće u nama postati lik Isusa Krista za našu braću i sestre; lik bezuvjetne dobrohotnosti Isusa Krista prema svakome čovjeku i svakome stvorenju. Tako milost Isusa Krista susrećemo na poseban način i u zajednici vjernika. Isus Krist je nazočan i u sabranoj zajednici. Tako njegova dobrohotnost i njegova toplina dolaze isto tako i preko sabranih sestara i braće k nama. To potiče pitanje: Želim li živjeti ovu dobrohotnost Isusa Krista za svoje bližnje? Kako mogu to pokazati? Sjesti pokraj nekoga ili ostati na odmaku, može ovdje mnogo toga očitovati.

„Ljubav Boga...“ Očeva Božja ljubav daje nam tlo, oslonac i sigurnost. Podupire nas posredujući nam identitet. Ako je Bog Otac, tada znamo tko smo. Mi smo Božja djeca, Božje kćeri i Božji sinovi. Ova činjenica nije vezana ni uz kakav uvjet: mi ostajemo njegova djeca što god došlo i kako god se ponašali.

„I zajedništvo Duha Svetoga.“ Duh, hebrejski „ruah“, povezan je sa zrakom, dahom, ozračjem. Možemo reći: Duh Sveti je ozračje koje ozdravlja, otvara, pozitivno ozračje. On se pokazuje u pozitivnome temeljnom raspoloženju koje možemo osjetiti kad uđemo u zajednicu.

Isus, dakle, preko svećenika obećava blagonaklonost, prihvaćanje i dobrodošlicu s Božje strane. Odgovorom: „I s duhom tvojim“, želimo i mi ovu blagonaklonost, ovu ljubav, ovu milost svećeniku.

Prihvaćanje je temelj pretvorbe

Zašto je ova blagonaklonost, ova prihvaćenost toliko važna?

Mnogi ljudi naginju tomu da skrivaju sebe ili svoje granice. Ovo se događa najčešće zato što sebe ili svoje granice ne mogu posve prihvatiti. Kao djeca trebamo prihvaćanje. Tek roditeljskim prihvaćanjem znamo da smo u redu mi, naše tijelo, naši osjećaji. Oni imaju pravo biti. Kao posljedica toga smijemo pokazati svoje osjećaje i potrebe. Sve na nama i u nama smije biti.

Sve pak, što na nama nije bilo potvrđeno i prihvaćeno, upalo je u ozračje stida. Bilo bi bolje da nije. Prebrzo ga se ocijeni zlim ili lošim. Najbolje je, dakle, da to što je moguće bolje skrijemo.

Ne malo ljudi je sklono povlačiti se i skrivati. Prave sebe manjima i manjima, zavlache se, katkad bi čak najradije nestali pod zemlju. Tako sami sebi odriču pravo na postojanje i ne mogu se razvijati. Nedostaje im tlo, smjeti biti.

U Božjoj ljubavi pak sve smije biti. Ona je sunce koje sja nad dobrima i zlima. U toj ljubavi smo prihvaćeni sa svim našim osjećajima, s čitavom našom poviješću, s onim zlim i postidjućim i neotesanim. Ova prihvaćenost nam omogućuje pripustiti osramoćenje i strah i sebe pokazati onakvima kakvi smo. Ne trebamo više ništa skrivati.

Samo ono što prihvatim mogu pretvoriti

Takvo otkrivanje i prihvaćanje nije lako. Jer mnogo se toga u čovjeku može tomu opirati. Zašto? Jer je nesvjesno i jer boli. Realnost boli. Budući da ni jedan zdrav čovjek ne trpi rado, takvo pripuštanje i promatranje nije ono što bez daljnega tražimo. Pogledati pak u oči stvarnosti pretpostavka je da se bude pretvoren. Dapače, može se čak reći: Samo ono zbog čega trpimo i smijemo trpjeti, može i hoće biti pretvoreno.

Ovo trpljenje možemo izbjeći potiskivanjem i okrivljivanjem. Potiskivanje može katkad biti potrebno jer je bol prevelika da bismo ju mogli podnijeti. Ali potiskivanjem ništa ne ozdravlja - naprotiv: potisnuto djeluje dalje uznemirujuće u našoj podsvijesti. Čezne za tim da bude pogledano i prihvaćeno, da bi moglo biti otkupljeno. Pavao je to u Poslanici Efežanima (5,13) opisao ovako: „**sve što se raskrinka,**

pod svjetlošću postaje sjajno.“ Gdje dopre svjetlo, tu postaje svijetlo, a pretvorba tako postaje moguća.

Uz potiskivanje pokušava okrivljivanje izbjeći bol. Tu druge činimo odgovornima za našu bol. Možemo okriviti same sebe. Možemo okriviti Boga jer pripušta to što nas tako boli. Možemo okriviti okolnosti. Najčešće pak okrivljujemo druge ljude. Okrivljivanje lako dovodi do otvrdnuća i do ogorčenosti. I dvojica učenika iz Emausa bila su u ovoj opasnosti. Mogli su se u sebi gristi i okriviti farizeje, pismoznance, saduceje, Veliko vijeće, Rimljane ili Boga. Gotovo da su bili ogorčeni. Ne samo oni, svi smo mi čitav život u opasnosti da budemo ogorčeni.

No, to nije put. Put pretvorbe započinje s time da pripustimo bol i prihvatimo. Smije boljeti. U boli, posebno u boli kajanja, velika je snaga spasenja. Pretvorba se može dogoditi kad prestanemo okrivljivati i preuzmemo odgovornost za svoje razmišljanje, osjećanje i djelovanje.

Nikoga ne okrivljivati

Tko god – s pravom ili ne – podržava okrivljivanja, gradi zid između sebe i dotičnoga. Ovaj zid dijeli. Dijeliti, odvojiti se, znači grijeh. Tako ljubav Božja ne može teći. Ovdje nam u pomoć priteče obred euharistijskoga slavlja. Poziva nas da se smirimo, pogledamo u sebe i otkrijemo takve zidove okrivljivanjâ. Ovi mogu biti tu u nama vrlo profinjeni i vrlo dobro prikriiveni. Radi se o posvješćivanju. Radi se o spoznaji onoga što u nama sprječava pretvorbu. Dar je moći izreći **prošnju za oprostjenje**: „Ispovijedam se...“ Krivnja hoće najprije da bude priznata i prihvaćena. Jer samo svijest krivnje omogućuje promjenu. Tek kada znam gdje mogu postupati drukčije, može biti oprostena. Tada nju i sve što mi daje trpjeti smijem donijeti Otkupitelju, Kyriosu, Spasitelju Isusu Kristu.

Sve izložiti milosrdnomu suncu

To je sljedeći korak pretvorbe. Odvraćam se od svojih grijeha, svojih rana, od svoje vlastite bijede, od svojih razočaranja, od svojih

ogorčenosti i sve donosim Isusu Kristu. „Njegovim se modricom izliječiste“ (1 Petr 2,24c). Tu je Jedan koji je već nosio krivnju čovječanstva. Tu je jedan koji može sve pretvoriti. U njega pogledajmo. Pred njega sve stavimo. Tako je liturgijski usklik „Gospodine, smiluj se“ (Kyrie eleison) s jedne strane prošnja za njegovo milosrđe, a s druge strane radosno priznanje da je On Otkupitelj i Spasitelj koji sve može ozdraviti, otkupiti i pretvoriti.

Usklik Gospodine (Kyrie) ima svoje podrijetlo u rimskome kultu cara. Kad je car dolazio u svoj svojoj moći i sjaju, narod je izvikivao: „Kyrie eleison“. Ovo bijaše demonstrativan usklik priznanja s prošnjom za pomoć i milosrđe. To bijaše stav kojim su se poštovatelji boga sunca „Sol invictus“ (nepobjedivo sunce) na krovovima obraćali izlazećemu suncu. Podizali su svoje ruke prema suncu i izvikivali: „Kyrie eleison“.

Ali pravo sunce koje izlazi nad našim životom jest Isus Krist. On je svjetlo koje sve rasvjetljuje. On je ljubav koja sve ozdravlja. On je Otkupitelj koje oslobađa od svake tame, negativnosti i gorčine. Spasonosni stav je pogled prema Uskrsnulome, po kojemu Bog dariva svu puninu svoga milosrđa. Tako Kyrie nije nešto što čini malenim, naprotiv: mi stojimo uspravno pred uzvišenim Gospodinom i pozdravljamo Sunce našega života i čitavoga stvorenja. Kyrie je pohvala Božjemu milosrđu koje u Isusu dolazi k nama i otvara nam nadu i budućnost.

Njegovo milosrđe često ne iskusujemo tako da se mijenjaju okolnosti, nego da mi postajemo opušteniji i u miru prihvatimo ono što nije moguće promijeniti. Iskusujemo njegovo milosrđe kad u odnosima raste ljubav i istina, kad ljudi postanu pravi, kad je tu razumijevanje koje ne osuđuje. Ovo je pak često dug put. Ali kad ljubav ponovno poteče, često upravo kroz rane i razočaranja, javlja se dubok mir, novo zajedništvo, solidaran život jednih za druge. Tada se možemo složiti u Slavi (Gloria) koju su anđeli navijestili pastirima u Betlehemu: „Slava Bogu na visini. I na zemlji mir ljudima dobre volje.“ Mir teče prema svima koji se otvaraju njegovoj milosti. „Hvalimo te. Blagoslivljamo te. Klanjamo ti se. Slavimo te.

U tijelu susresti Boga

Euharistija nije čisto duhovno događanje. Naprotiv, čitav čovjek hoće da bude uključen. A tijelo je mjesto susreta s Bogom.

Tko u Italiji promatra domaće kako međusobno razgovaraju, može brzo ustanoviti da su ruke važne gotovo kao i usne. Mnogim se gestama i znakovima živo predstavlja ono što se govori. Nije tako samo u Italiji. Mi ljudi razgovaramo svojim tijelom. Naše držanje tijela, izraz lica, način kako sebe unosimo u razgovor može izraziti mnogo od našega nutarnjega bića i odnosa prema sugovorniku.

Osjetila otvaraju dušu

Žalost, bol, smetenost, gnjev, srdžba, nezainteresiranost, radost, sreća, ljubav i blagonaklonost - sve se ovo, što je sasvim normalno, pokazuje u tijelu. Naše nutarnje biće ima potrebu izraziti se. Ta mi nismo čista duhovna bića, nego ljudi od krvi i mesa. Zato naše tijelo govori gestama, mimikom, držanjem i znakovima. Prilazim li i kako drugoj osobi, dajem li joj srdačan znak pozdrava ili ostajem sjediti i njezinu nazočnost samo uzmem na znanje, pokazuje mnogo o mome odnosu prema njoj.

U tijelu se ne izražava samo naša nutrina. Vrijedi i obratno, i to je realnost: vanjski utjecaji djeluju na naš doživljaj. Lijep i s ljubavlju prostrt stol s cvijećem, svijećama, i umjetnički složenim salvetama odaju svečanu atmosferu. Ima prostorâ koji nam se obraćaju i daju zavičaj, iz koji zrače ozračje sabranosti. Ima mjestâ gdje se jednostavnije „moli“. Preko toga mjesta sam uzet u ozračje molitve.

I odjeća ima učinak: treba da pristaje ljudima i situaciji. Nutarnji osjećaj treba odgovarati vanjskoj odjeći. Posjećujem li koncert u svečanoj haljini ili u radničkom odijelu, nije isto. Rado se sjećam svoga djetinjstva. Za mene je uvijek bio poseban osjećaj, posebno raspoloženje kad sam smio obući nedjeljno odijelo. To je činilo da je „nedjelja“ bila u meni.

Ozračju mnogo doprinosi i glazba i pjevanje. Jasno to opažamo na adventskim i božićnim pjesmama. One oraspoložuju dušu za ovo posebno vrijeme. U njima živi ozračje. Glazba i pjevanje dodiruju emocionalne dubine čovjeka, najčešće mnogo više od riječi. Glazba i pjevanje mogu djelovati opuštajuće, povezujuće i privlačno.

Gledanje, slušanje, osjećanje, mirisanje i kušanje, djelatnosti naših pet vanjskih osjetila imaju svoj prostor i u liturgijskome slavlju. Liturgijske boje, zvona, cvijeće, slike, kipovi, križevi, svijeće, voda, kruh, vino, tamjan, pepeo, vatra, ulja, ljekovito bilje i još mnogo toga hoće otvoriti za susret s Bogom.

Svakodnevica i nedjelja, vrijeme pokore i vrijeme slavlja dobivaju tako posebna obilježja. To omogućuje dublji doživljaj. Velike blagdane uvjetuje vrijeme posta, priprave da bismo ih mogli potpuno prihvatiti i uživati. Kad bi svaki dan bio blagdan, brzo bismo bili prezasićeni. Da je danas u svako vrijeme sve na raspolaganju (hrana, odijelo, užitci...), jedan je od razloga zašto danas ne možemo istinski uživati. Očekivanje i odricanje daju svakodnevici nutarnju napetost i usmjerenje.

Držanje tijela

U našem se tijelu izražava duša. Ali i tijelo može utjecati na dušu. Zdravo držanje tijela potpomaže zdravlje duše i može doprinijeti oslobađajućemu bogoslužnu doživljaju. Zdravo uspravno stajanje djeluje drukčije na dušu i čovjekov duh od nehajna, pogrbljena stajanja. Za cjelovit doživljaj tijela, duše i duha potrebni su znanje i svijest. Smisao držanja hoće da bude posviješćen i u odgovarajućemu stavu „življen“, pritijelovljen. Zato nekoliko napomena što se sve može izraziti hodaњem, sjedenjem, stajanjem, klečanjem kao i držanjem ruku.

Stajanje

U početku je stajanje bilo povlašteni stav u bogoslužju. Sve do srednjega vijeka nije bilo sjedala za narod. Ustati i stajati znakovi su iskazivanja počasti i pažnje. U bogoslužju se ovo iskazuje - na početku,

na Evanđelje, za vrijeme predslovlja - Isusu Kristu.

Stajanje izražava spremnost na služenje i na poslanje. Tko stoji, može smjesta krenuti. Stajanje na kraju bogoslužja pokazuje spremnost pustiti da te Isus pošalje u svijet.

U stajanju - zauzeti se za, stati uz nešto - pokazuje se nutarnji stav koji se zauzelo i angažiranost. Zato ustajemo na Vjerovanje, za vrijeme molitve vjernika i drugih molitava.

Stajanje je stav uskrsnutih ljudi. Kao otkupljeni mi nismo nevrijedne sluškinje i sluge, nego Božje kćeri i sinovi. Ovo dostojanstvo i ova samosvijest pokazuje se u uspravnu stavu i u uspravnu hodu.

Hodanje

Uspravan hod pokazuje da se ne moram skrivati. Ja sam Božja kći, sin Božji. Smijem se pokazati. Hodom se smijem svjesno dati u ovo dostojanstvo. Hod simbolizira naš biti - na - putu naroda Božjega. On je s nama. U procesiji pokazuje križ ili svijeća da Isus Krist ide ispred nas. On ide naprijed, mi ga slijedimo.

Klečanje

Klečanje i poklecanje u početku nisu bili liturgijski stavovi, iako je duboki naklon bio uobičajen u mnogim kultovima. Klečanje je došlo s Karolinzima u euharistijsko slavlje, u vrijeme kad se dvorsku ceremoniju usko povezivalo s liturgijom. Tko kleči, čini sebe manjim i bliže je tlu. Klečanje je znak klanjanja. Uobičajeno je za vrijeme pretvorbe, u posebnim trenutcima prilikom klanjanja kao i poklecanje na početku i na kraju slavlja. Klečanje pokazuje da nisam otkupitelj, nego samo slab, potreban čovjek, blizak zemlji, koji iskazuje čast Bogu. To može biti vrlo oslobađajuće.

Sjedenje

Sjedenje opušta tijelo i podupire spremnost primanja. To je i stav tišine, nutarnjega boravljenja i razmišljanja.

Sjesti pokraj nekoga pokazuje socijalni vidik. Podupire osjećaj

zajedništva. Sjedimo skupa pred Bogom.

Ruke

Ruke i dlanovi su važno izražajno sredstvo našega tijela. Otvaranje dlanova i širenje ruku upućuje na privrženost i zagrljaj. Prekrštene i k sebi prislonjene ruke mogu signalizirati na odbijanje ili koncentraciju.

Sklopanje dvaju dlanova upravljenih prema gore dolazi iz vremena vitezova. Sklopljene ruke pokazuju predanje i vjernost prema vitezcu. U bogoslužju se ovo iskazuje Isusu Kristu.

Uzdignuti ruke prema Bogu – dlanove ruku okrenuti gore i uzdići - najviše je uporabljivi molitveni stav Biblije. Tako je molila Prva crkva. Po uzoru na svećenikov „molitveni“ stav („orante“, moleći, od lat. orare=moliti), ovaj se stav sačuvao sve do danas. Prazne ruke pokazuju da se pred Bogom ne možemo pozvati na svoja ostvarenja. Mi smo oni koji mole i koji primaju. Veseli da se ovaj stav širi ponovno sve više i među laicima, prije svega kod Očenaša.

Pričest na ruku pokazuje u praznim rukama našu potrebitost. Ujedno se pokazuje poniznost Isusa Krista koji se u kruhu predaje u naše ruke, i tako posve izručuje nama.

„S leđa i s lica ti me obuhvaćaš, na mene si ruku svoju stavio“ (Ps 139,5). Ovaj redak izražava zaštićenost. Slično izražavamo kad jedni na druge polažemo ruke. Takav Božji hod s nama hoće posredovati blagoslovna gesta polaganja ruku ili ispruženih ruku, koju najčešće čini svećenik.

Može biti korisno svjesno vježbati ovaj ili onaj stav i oslušivati kako se pritom osjećam.

Konkretno

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

Kako Vam je bilo do sada? Nadam se da ste nekih stvari postali svjesni i da vam je to donijelo nadu. Ako se služite ovim sveščićem tijekom seminara, pozivam Vas da dva do tri tjedna - smije biti i dulje - provedete s pratećom bilježnicom. Možda Vam ona posluži da još

jednom neko vrijeme boravite i u onome što vas je oslovilo u ovome poglavlju. Tek tada slijedi slijedeća etapa, Božja riječ.

Riječ Božja

Obred Euharistije je put pretvorbe. Kad dolazimo na bogoslužje, smijemo posve biti mi. Smijemo pripustiti i pogledati sve što se u nama krije: razočaranja, zatajenja, krivnju, rane, dvojbe, poteškoće i depresije. Smijemo zbog toga trpjeti. Smije boljeti. U svemu tome vrijedi nikoga zbog toga ne okrivljivati, ni sebe, ni druge ljude, niti Boga. To će nas osloboditi fiksiranja na prošlost. Tako ćemo postati slobodni da svoj pogled upravimo na Isusa koji je sada tu. On je nosio rane svega stvorenja. On s nama nosi sve i susreće nas ozdravljujuće. Zato ga molimo da nam se smiluje. Dapače, slavimo njegovo milosrđe koje će sve ozdraviti.

Danas idemo korak dalje. Božja riječ hoće proširiti naše obzore i pomoći nam da svoj život gledamo u novome svjetlu. Ponovno krenimo na put s onom dvojicom učenika iz Emausa.

Pripovijest o Emausu

On ih upita: „Što to putem pretresate među sobom?“ Oni se, snuždeni, zaustave, te mu jedan od njih, imenom Kleofa, odgovori: „Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu, te ne znaš što se u njemu dogodilo ovih dana?“ A on će: „Što to?“ Odgovore mu: „Pa ono s Isusom Nazarećaninom, koji bijaše prorok – silan na djelu i na riječi pred Bogom i svim narodom: kako ga glavari svećenički i vijećnici naši predadoše da bude osuđen na smrt te ga razapeše. A mi se nadasmo daje on onaj koji ima otkupiti Izraela. Ali povrh svega toga ovo je već treći dan što se to dogodilo. A zbuniše nas i neke žene od naših: u praskozorje bijahu na grobu, ali, ne našavši njegova tijela, dođoše te rekoše da su im se ukazali anđeli koji kazaše daje on živ. Odoše zato i neki naši na grob i nađoše kako žene rekoše, ali njega ne vidješe.“ A on će im: „O bezumni i srca

spora, da vjerujete što su god proroci navijestili! Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?“ Počevši tada od Mojsija i svih proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu. (Lk 24,17-27)

Sjetimo se ponovno situacije učenikâ. Dok su ova dvojica muškaraca išla iz Jeruzalema, priđe im jedan stranac. Solidarno suosjećajući išao je neko vrijeme s njima. Zatim ih je upitao: „**Što to putem pretresate među sobom?**“ Ovo je pitanje u njih izazvalo čuđenje. „**Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu, te ne znaš što se u njemu dogodilo ovih dana?**“ Zatim je slijedila duga pripovijest o njihovu razočaranju, ali i pripovijest o zagonetnim vijestima o praznome grobu njihova prijatelja. Bilo im je ugodno da sve to mogu ispriповjediti ovomu strancu. Tako su dali oduška svomu srcu. To ih je učinilo malo slobodnijima.

Sada on počinje govoriti. I sada oni slušaju njega. On, stranac, postaje sada središte. Tako se pravac njihova gledanja već pomaknuo. Oni više ne gledaju u tlo, nego u njega? Ono što im sada govori nije ni fino ni ugodno. Suočava ih s istinom koju prije radije ne bi čuli. „**O bezumni i srca spora, da vjerujete...!**“

Takva rečenica pogađa i šokira. Slično kao kad netko traži potvrdu: „Ali oni to vide i tako i tako...“, i kao odgovor dođe: „Ne, uopće ne, naprotiv!“ Takvo šokantno djelovanje može otvoriti. U našem primjeru u smislu: „Ne shvaćate li? Vi ste zarobljeni i opsjednuti vašim predodžbama. Fiksirani ste na svoje predodžbe. Mislite da znate kakav bi Mesija morao biti.“

U čemu se sastojala ova predodžba? Učenici su sebi zamišljali Mesiju u moći i slavi. Mislili su da će on osloboditi njihov narod od moćna miješanja rimske okupacijske sile. Dakle, pokazat će on njihovim neprijateljima. Nadalje, bili su uvjereni da će Mesija isposlovati oslobođenje u svezi s velikim svećenicima, farizejima i pismoznancima. A sada je taj Isus izručen upravo Rimljanima. Učenici bijahu toliko obuzeti ovom predodžbom, da neki drugi način oslobođenja nikako nisu mogli zamisliti. Tada im ovaj stranac govori u

lice: „Posve ste u krivu. Slijepi ste za Božje puteve, jer Mesija je morao sve to pretrpjeti i tako ući u svoju slavu. Bog i njegovi putevi spasenja mnogo su veći od vaših predodžabâ!“

A mi – kojih se predodžbi mi rado čvrsto držimo? Koji načini gledanja čine nas slijepima za Božje puteve? Mogli bismo ovdje poći korak dalje i osluhnuti u svoje srce. Kada se javlja jedan Zašto? Jer u tome Zašto opire se naša najdublja nutrina. Buni se protiv stanja koje boli i koje bi radije bilo drukčije.

A sve bi zapravo bilo posve jednostavno. Svi problemi bi se riješili kad bi sve bilo onako kako mi želimo. Naše poželjne predodžbe o Bogu pritom su najčešće nalik onima učenika. Bog treba pokazati tko je on. Treba moćno zahvatiti, pobrinuti se za mir i pravednost. I to treba učiniti tako da mi i drugi ne moramo trpjeti; po mogućnosti ugodno, jednostavno i zgodno. Čvrsto držanje uz takve predodžbe čini nas slijepima za Božje puteve. Stranac i nama govori: „**Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?**“ I nama je teško sa slabim, skrivenim Mesijom Patnikom. Jer duboko u sebi osjećamo da bi nam to moglo donijeti trpljenje.

Još nešto čini učenike slijepima za Božje puteve. Učenici su posve fiksirani na ono što trenutačno vide i osjećaju. Njihov sud o tome glasi: to nema smisla. To nije dobro. To je negativno. To se ne smije dogoditi. Isus gleda isti događaj. Događaj promatran samo za sebe, je bolan, boli. Ali, i to je odlučujuće, on vidi veću povezanost. On vidi ovaj događaj povezan s jednim većim planom spasenja. Gledajući na taj plan spasenja dolazi on do suda: ovaj bolni događaj je nuždan. To je pozitivno jer služi Božjemu planu spasenja.

Isus zatim pokušava protumačiti taj sveobuhvatni put spasenja. Pripovijeda o Mojsiju kako je izveo narod u slobodu. Pripovijeda o prorocima koji su uvijek iznova motivirali narod, da teško stečenu slobodu ne stavljaju na kocku. Pripovijeda o proroku Izaiji koji je prerekao Slugu Božjega Patnika, navijestio Mesiju koji će trpjeti. I dok je Isus tako govorio o tim velikim povezanostima, u njima se sve više i više oslobađalo njihovo fiksiranje na njihove predodžbe o Mesiji i na onaj trenutak. Malo-pomalo mogli su svoju situaciju gledati u novome

svjetlu. Opazili su da su ove stare pripovijesti posve konkretno povezane s njihovom sadašnjom situacijom. Polako se smračilo. Oni su mogli otkriti nove povezanosti. Sada su se sjetili: Nije li im Isusovo uskrsnuće naviješteno? Ne otvara li to nove perspektive? Nije li to povezano sa slavom? Ako je uistinu tako, onda to što doživljavamo nije svršetak, nije katastrofa njihova života. Ako je zaista tako, ako iz ove smrti više raste slava, onda sve ovo može biti čak dobro i ispravno. Onda smije biti tako kako jest.

Isus je pomogao učenicima da vide nešto za što su ranije bili slijepi. Isus ih je malo-pomalo uvodio u novo gledanje. Tako su u početku uočili da smrt njihova prijatelja nije kraj nego novi početak. Isus im je tako otvorio novi obzor. Ovaj vidik, spoznaja novih povezanosti, osposobio ih je da ostave svoja dosadašnja fiksiranja. U ovome novom svjetlu mogli su shvatiti smisao upravo za ono što po njihovu mišljenju nije smjelo biti. Ovaj smisao ih je oživio. Osjetili su kako se u njima bude nove snage. Bilo im je toplo oko srca. **„Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma“? (Lk 24,32)**

Meditacija. Slušati njega

Tražiti smisao i shvatiti smisao. To je vrijedilo i za Isusa. U vezi s ovim je slika Siegera Ködera pod naslovom „Preobraženje“. Isus je vidio da njegovo protivništvo raste. Slutio je da bi ga mogla zadesiti nasilna smrt. Tu traži pomoć u molitvi. Uzima sa sobom na brdo Petra, Jakova i Ivana. **„I dok se molio, izgled mu se lica izmijeni, a odjeća sjajem zablista. I gle, dva čovjeka razgovarahu s njime. Bijahu to Mojsije i Ilija. Ukazaše se u slavi i razgovarahu s njime o njegovu Izlasku, što se doskora imao ispuniti u Jeruzalemu“ (Lk 9,29-31).**

Mojsije predstavlja Zakon, Ilija proročku tradiciju. Obojica razgovaraju s njim o Izlasku njegova života. To znači: Samo u svjetlu čitave povijesti spasenja može se shvatiti Izlazak Isusova života u Jeruzalem. I kod učenika iz Emausa riječ je o Mojsiju i prorocima - a time i o čitavoj povijesti spasenja: **„Počevši tada od Mojsija i svih**

proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu“ (Lk 24,27).

Gornji dio slike pokazuje ovaj razgovor. Isus se pojavljuje u sjaju kao Uskrsnuli. Rane, vidljive na desnoj ruci, pokazuju da je tu čitavom svojom životnom poviješću. Ruke i lice govore: Pogledajte, ja sam očekivani Mesija. Pogledajte, moj put je put u slavu. Isus govori ovo Mojsiju i Iliji i ujedno trojici učenika u donjemu dijelu slike. Jasno je razgraničenje između gore i dolje, između božanski-sveobuhvatna i zemaljski-ograničena vidika. Odozgor pada svjetlo na učenike. Božje gledanje daje svjetlo našim putevima. Božja „ptičja perspektiva“ otvara uske obzore. Ipak su trojica učenika u tami, zatočena u svome vlastitom ograničenu gledanju. U tami, zatvorenih očiju, učenici se predaju viziji. Sjaj Isusova svjetla obasjava njihova lica. Isusovo svjetlo rasvjetljuje njihovu tamu. „**A glas se začu iz oblaka: 'Ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte', (Lk 9,35).**

Njega slušati. Od njega očekivati svjetlo i smisao. Njemu se povjeriti. Njega nasljedovati. Biti prema njemu usmjeren u svim dvojbama, pitanjima, razočaranjima i neizvjesnostima. To je put. Jer: „...Ja sam svjetlost svijeta; tko ide za mnom neće hoditi u tami, nego će imati svjetlost života“ (Iv 8,12b).

Kad tražim svjetlo i smisao svoga života, i meni tada govori glas iz oblaka: Ovo je sin moj, izabranik, njega slušajte! Njega, njega, njega!

Riječ Božja daje svjetlo

Njega slušati – zašto? Kao stoje Isus govorio učenicima iz Emausa i donio svjetlo u njihov život, kao što je samoga Isusa rasvjetljavalo Očevo svjetlo za Izlazak njegova života u razgovoru s Mojsijem i Ilijom, tako Božja riječ hoće i nama dati svjetlo. **Slika, 46**

Riječ Božja objavljuje tko smo

Da me se ranije pitalo što Božja riječ, a time sam Bog ponajprije kaže, bez oklijevanja bih odgovorio: „Božja riječ kaže što mi je činiti.“ Ipak, Božja nam riječ ne želi u prvome redu reći što mi je činiti, nego

tko smo mi. Evo jedne pripovijesti:

„Žena ležala u komi. Odjednom je imala osjećaj da dolazi u nebo i stoji pred sudištem.

'Tko si ti?' upita glas.

'Ja sam gradonačelnikova žena', odgovori ona.

'Nisam pitao čija si žena, nego tko si.'

'Ja sam majka četvero djece.'

'Nisam pitao čija si majka, nego tko si.'

'Ja sam učiteljica.'

'Nisam pitao za tvoj poziv, nego tko si.'

'Ja sam kršćanka.'

'Nisam pitao kojoj religiji pripadaš, nego tko si.'

'Ja sam ona koja je svaki dan išla u crkvu i uvijek pomagala siromasima i potrebnima.'

'Nisam pitao što si činila, nego tko si.'

I tako je išlo dalje. Sve stoje rekla, čini se da nije bio zadovoljavajući odgovor na pitanje: 'Tko si ti?'

Da, tko si ti? Riječ Božja kaže: Mi smo stvorenja, slika i prilika Božja. Bog nas je stvorio kao dobre. Tako čitamo u Knjizi postanka: „**I reče Bog: 'Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična...'** Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih... I vidje Bog sve stoje učinio, i bijaše veoma dobro...“ (Post 1,26a.27.31a)

„**Bijaše veoma dobro**“, pokazuje: stvoreni smo dobri. Mi smo željeni. Mi smo djeca ljubavi. Vrijedni smo i važni. Mi smo ljubljena djeca, kćeri, sinovi Božji.

Jedan židovski učitelj pitao svoje slušatelje: „Koje je najgore djelo zla nagona?“ svi su šutjeli. A kad nitko nije znao odgovoriti, sam je rekao: „Najgore djelo zla nagona jest to što čovjek zaboravlja da je kraljevsko dijete.“

Najgore je djelo zaboraviti tko smo u stvarnosti. Grijeh, dakle ono što nas dijeli od Boga, od ljubavi, od sreće, od pravoga života, sastoji se u tome da ne spoznajemo i ne prihvaćamo svoju vrijednost, svoje

dostojanstvo. Sjetimo se bajke. Odvratna žena prepoznata je u ogledalu kao najljepša žena. Ogledalo je Božja riječ. Tako smo svi u ogledalu Božje riječi krasni, divni i lijepi.

Ako čovjek to može prihvatiti i vjerovati, bit će pretvoren. Iskunit će sebe, unatoč svemu zlu, prostotama i tamama koje se u njemu nalaze, posve unutra kao lijepa, kao vrijedna i jedinstvena. To ga čini sretnim. Čovjek koji je duboko u sebi zahvalan da smije biti ono što je u svojoj najdubljoj nutrini, takav čovjek ne može više činiti nikakva zla. On će na druge prenijeti sreću koju nosi u sebi. Zato Isus govori: „Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.“ Koliko sama sebe ljubiš, prihvaćaš, koliko se samomu sebi raduješ i koliko si zbog samoga sebe sretan, toliko možeš i druge ljubiti, prihvaćati i nad njima se radovati.

Radi jasnoće treba još dodati da je ova sreća nutarnja sreća, da može biti tu i u trpljenju, boli i depresivnim raspoloženjima. Radi se o biti, o nutarnjemu zračenju, a ne o trenutačnim raspoloženjima osjećajâ.

Riječ Božja nam pokazuje smisao života

Sami po sebi ne možemo znati odakle dolazimo, kamo idemo i što je smisao našega života. Bez jasnoće u ovim pitanjima osjećamo se izgubljeni kao mala lađica na otvorenu moru koji je izložen valovima i ljulja se bez ikakve orijentacije, nesiguran, u kojemu pravcu zaveslati i napeti jedra. Potrebni su nam pouzdani odgovori na Odakle, Kamo i smisao našega ljudskog života. Odgovori na kojima možemo graditi. Inače nemamo jasna cilja.

Tko ima cilj pred očima, drukčije putuje nego onaj tko besciljno luta uokolo. Cilj daje njegovu Biti na putu jasno usmjerenje. Cilj daje i snagu da se izdrže poteškoće i napori. Cilj obećane zemlje davao je narodu Izraelu snagu da izdrži napore pustinje. „Tko ima Zašto, podnosi gotovo svaki Kako“ rekao je filozof Friedrich Nietzsche. To znači: tko je shvatio cilj, može mnogo toga izdržati. Što je cilj veći i sjajniji, to u nama živi više snage, radosti i motivacije.

Zadaća propovijedanja i naviještanja sastoji se u tome da ljudima objavi smisao njihova života, da im pokaže da je njihov često banalni,

tegodni i razočaravajući život od najvećega značenja, da njihov život ima budućnost, dobru budućnost koja nadilazi sve čežnje i snove.

Pročitao sam jednu izreku Antoinea de Saint-Exuperyja: „Ako hoćeš graditi brod, tada ne dozivaj muškarce da donose drva, ne dijeli zadatke niti raspoređuj poslove, nego ih nauči čežnji za morskim prostranstvima.“ Probudi u ljudima ljepotu njihova bića. Otvori im obzore za neizmjerne dimenzije njihova života. Pokaži im da je njihov život postavljen u veliki put, u povijest spasenja svemira. Daj ljudima budućnost.

Upravo je to činio Isus kad je dvojici učenika iz Emausa tumačio Pisma. Oni su malo-pomalo otkrili velik smisao, put spasenja u kojemu je bilo smješteno njihovo sadašnje razočaranje. Ovaj veliki smisao, veliki put spasenja, ne moramo mučno izboriti ili čvrsto držati. On je, naprotiv, već tu i nosi nas. Možemo pustiti da u nj padnemo.

Ovaj veliki smisao daje svjetlo u tami i apsurdnostima naše svakodnevice. „**Tvoja riječ nozi je mojoj svjetiljka i svjetlo mojoj stazi**“ (Ps 119,105). Tvoja riječ je kao džepna svjetiljka koja mi daje svjetlo za slijedeći korak. A ne trebam više od svjetla za slijedeći korak, od jasnoće i snage za zadaću ovoga dana. Ili kako je jednom molio Ernst Ginsberg: „Molim te, Gospodine, za veliku snagu da izdržim ovaj mali dan, da na velikome putu k tebi prijeđem sljedeći mali korak.“

Riječ Božja nas hrabri da pođemo putem otkupljenja

Božja riječ pokazuje kako možemo postati otkupljeni za ono što smo u najdubljoj biti. Božja riječ je „euangelion“ (Radosna vijest), dobra i oslobađajuća Poruka. Ali Božja riječ nije uvijek srdačna, ugodna, slatka i zgodna poruka. Evanđelje nam se nikada ne dodvorava. Ono može biti vrlo zahtjevno, jasno i dosljedno. Božja riječ govori: Postani onaj koji si u svojoj najdubljoj nutrini. Idi svojim osobnim putem. Idi putem potpuno i budi spreman platiti cijenu da bi se otkupljenje moglo dogoditi.

Božja riječ nas, što je posve normalno, uvijek poziva na

obraćenje, na ostavljanje naših slika, predodžbi i ideja, jer radi se o Božjemu kraljevstvu, o Božjim idejama i Božjim predodžbama. Radi se o tome da se slavi Božje ime, a ne naše vlastito. Radi se o Božjoj volji, a ne o našoj volji.

Tako nas Božja riječ najčešće najprije poziva na korak obraćenja. Kao posljedicu toga iskusujemo radost, život i sreću. „**Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?**“ Preko trpljenja u slavu. A mi bismo radije bez trpljenja ušli u slavu. Ipak je potrebna vjera. Potrebno je čvrsto povjerenje da je Božja riječ zaista „Eu-angelion“, „Radosna vijest“, makar nas najprije poziva na obraćenje. „Vjera te tvoja spasila“ govorio je često Isus.

Povjerenje da su Bog i njegov put otkupljenja dobri, osposobljuje nas da se potpuno upustimo u njegov poziv. Potrebno je ovo upuštanje, kako reče sveti Augustin: „Bog koji nas je stvorio bez nas, neće nas spasiti bez nas.“ To znači, potreban je moj Da, potreban je moj doprinos.

Nitko ne može ići tim putem za druge. Nitko ne može tražiti Boga za druge. Putem otkupljenja mora svatko ići posve osobno. Nema nadomjestka. Nema varanja ni uzmicanja. Radi se o meni samome. Sam se odlučujem o prihvaćanju ili uskraćivanju milosti otkupljenja.

Naputci u vezi s obredom

Obred hoće pomoći da se otvorimo Božjemu putu spasenja. Jer Božja riječ nam daje da svoj život i svoja razočaranja gledamo u novome svjetlu. Daje nam da u njima otkrijemo smisao, smisao koji daje da oživimo, smisao koji daje snagu za život i motivaciju. Božja riječ nas hrabri da u svim situacijama svoga života vjerujemo u Božji put koji nas vodi u život. Ona je na njega usmjerena. Zato stoji na kraju **Čitanja** „Riječ Gospodnja“, riječ Boga koji dariva život. Božja riječ hoće rasvijetliti naš život. Božja riječ pomaže da svoj put nanovo gledamo u Božjemu svjetlu.

To su iskusila ona dvojica učenika kad su uši i srce priklonili strancu, Uskrsnulomu. Mi to u našem držanju izražavamo tako da na

Aleluja i na **Evandjelje** ustanemo. Takvo ustajanje može uputiti na to da iza sebe hoćemo ostaviti svoje uske načine razmišljanja i fiksiranja.

Ostavljamo ono što smo prije slušali. Ustajemo da nanovo čujemo što nam sada hoće reći Uskrsnuli. Sasvim se priklanjamo njemu. Ovaj stav otvorenosti za novo pokazujemo i tako što križem označujemo čelo, prsa i srce: Otvori posve moj razum, moja usta i moje srce da bih na potpuno nov način čuo i prihvatio ono što sada govoriš.

Preko **Čitanjâ** Svetoga pisma i **Propovijedi** koja nam želi pojasniti što nam Bog hoće reći, mi smo oslovljeni. Sam Bog ima za nas poruku kojom nam želi učiniti ugodu. Ova Božja riječ očekuje odgovor. Dati odgovor znači: Sada smo mi na redu. Kako možemo odgovoriti?

Mi se možemo upustiti u ono što smo čuli, u Božje gledanje i Božji put i u to ući: Dakako, hoću to učiniti. Dakako, hoću se toga držati. Ali mogu i ne htjeti imati veze s time pa reći: Ne, to neću, to mi ne odgovara, to mi je previše naporno. Radije ostajem pri onome kako ja to vidim. Radije ostajem pri svojim predodžbama, kako bi moralo biti.

U liturgiji je odgovor sudjelovanje s Bogom, Vjerovanje, **Credo**. Riječ Credo doslovce znači: „Dajem svoje srce.“ To znači, govorim Da ovomu, upuštam se svojim srcem, čitavom svojom egzistencijom. Prihvaćam tvoje gledanje i tvoj put. Vjerujem ti. Odlučujem se i dopuštam da me ti vodiš i da idem tvojim putem.

Kao sljedeće na redu je **Molitva vjernika** (prošnje). U molitvi vjernika radi se o tome da pred Boga donesem svijet sa svim njegovim nevoljama i molim da se svi otvore njegovu putu spasenja.

U molitvi vjernika laici su pozvani izvršiti svoju svećeničku službu. Svi po krštenju imamo udjela na svećeništvu, na Isusovoj posredničkoj ulozi. On hoće djelovati preko sviju nas. Svećenički znači da Isus kao Veliki svećenik i posrednik po našoj molitvi i djelovanju može svijet povezati s Bogom.

Smisao molitve vjernika nije u tome da propovjednik sastavi nekoliko lijepih misli kao prošnje koje će zatim netko drugi iznijeti. Smisao je da sabrana zajednica iznese svoje vlastite prošnje i nakane. I to s povjerenjem u veliku snagu zajedničke molitve. **„Ako dvojica od**

vas na zemlji jednodušno zaištu što mu drago, dat će im Otac moj, koji je na nebesima“ (Mt 18,19). „Jednodušno moliti“ pokazuje da nakanu drugoga učinim svojom. Ovo jača solidarnost. Takvim moljenjem dolazimo bliže jedni drugima.

Red čitanja poslije Koncila

Čovjek danas živi u audiovizualnoj preplavljenosti. Preko medija, računala, prometa,... prima mnogo „buke“. Od buke i prerazdraženosti možemo najčešće pobjeći ako slušamo bez oduševljenja i površno.

Ali kad nam Bog govori svojom riječju, od nas se traži sva naša pozornost: „Priklonite uho i k meni dođite, poslušajte, i duša će vam živjeti“ (Iz 55,3a). „Poslušajte“, jer ovdje nama govori Stvoritelj koji nam hoće darovati život. U vezi s ovim govori Drugi vatikanski koncil u „Dei verbum“ 21: „U svetim knjigama, naime, Otac nebeski s velikom ljubavlju dolazi u susret svojim sinovima i s njima razgovara. A tolika je sila i moć u riječi Božjoj da je ona uporište i životna snaga Crkvi, a sinovima Crkve ona je jedrina vjere, hrana duši, čisto i nepresušno vrelo duhovnoga života“. Veliko značenje Božje riječi koncilski su Oci tako zorno pokazali da su prije svakog zasjedanja nosili Sveto pismo u procesiji, pratili tamjanom i svijećama, donosili do prijestolja i iskazivali mu čast kađenjem.

Velika je želja Drugoga vatikanskoga koncila bila da riznicu Božje riječi učini što više pristupačnom svim vjernicima. Zato su uveli novi Red čitanja. Za nedjelje i blagdane postoji trogodišnji ciklus označen sa A, B i C. Godina C uzima se u godinama koje se mogu podijeliti sa tri. A i B slijede u odgovarajućemu nizu. U godini A čita se Matejevo u godini B Markovo, a u godini C Lukino evanđelje. Tekstovi iz Ivanova Evanđelja dolaze u sva tri niza u korizmi i Uskrsu. Novost su dva čitanja. Prvo iz Staroga zavjeta usmjereno na Evanđelje, dok se u drugome čitanju susljedno čita jedna biblijska knjiga Novoga zavjeta (s nekim ispuštanjima).

U Čitanci svagdana svake se godine ponavljaju Evanđeljâ. Njihova raspodjela izgleda ovako: U tjednima 1-9 kroz godinu čita se Markovo

Evandjelje, u tjednima 10-21 Matejevo Evandjelje, a u tjednima 21-34 Lukino Evandjelje. Za čitanja postoje dva godišnja ciklusa, prvi niz (I) čita se u neparnim, drugi (II) u parnim godinama.

Novi Red čitanja hoće pomoći da sam Bog što više govori u našem životu, da nam može biti svjetlo, ohrabrenje i vodstvo.

Konkretno

Draga čitateljice, dragi čitatelju,
na ovome mjestu želim te ponovno upozoriti na popratnu bilježnicu. Ali odlučujući nije tempo, nego dubina puta.

Priprava darova i Euharistijska molitva

Obred Euharistije je put preobrazbe. Riječ Božja pokazuje: Za naš život, naša iskustva, naša razočaranja postoje različiti načini gledanja i mogućnosti tumačenja. Možemo se držati svoga ograničena načina gledanja, svojih predodžbi: Tako jest, tako mora biti. Ali možemo ih i ostaviti i pustiti da nam Evanđelje, Božja riječ, pokažu kako Bog gleda naš život i na koji nas put poziva. U Vjerovanju (Credo) zatim donosimo osobnu odluku: „Upuštam se u gledanje Božje i prihvaćam njegov put spasenja.“ U molitvi vjernika donosimo brige i potrebe čovječanstva i stavljamo ih u Božje ruke. Molimo da se svi otvore njegovu putu spasenja.

U pripravi darova i Euharistijskoj molitvi idemo korak dalje. Radi se o koraku povjerenja. Predajemo se u Isusove ruke da bi on pretvorio naš život i prožeo ga svojim Duhom. Povezujemo se s Isusovim životom.

Pripovijest o Emausu

U vezi s ovim čitamo iz pripovijesti o Emausu:

„Počevši tada od Mojsija i svih proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu. Uto se približe selu kamo idahu, a on kao da htjede dalje. No oni navaljivahu: „Ostani s nama, jer zamalo će večer, i danje na izmaku!“ I uniđe da ostane s njima. Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, blagoslovi Boga, pa razlomi te im davaše. (Lk 24,27-30)

„Isus im protumači...“. Isus otvara dvojici učenika srce za tajanstvenu istinu da smrt njihova prijatelja nije kraj, nego put i prolaz do više slave. Ovo novo gledanje ne uzima doduše njihove boli, ali im

otvara novi obzor. Daje širinu i smisao. To oslobađa njihovu zgrčenost. Oni mogu ponovno slobodno disati. Opažaju kako se u njima budi novi život. To im čini dobro. Ovaj stranac im je postao tako poznat i drag.

Tako dolaze do svoga cilja, u selo prema kojemu su išli. Isus kao da hoće dalje. Ne nameće se. Ne moli da bude pozvan. Ali ni sam ne poziva. Naprotiv, želi da mi njega pozovemo u Euharistiji.

Ako ne pozovemo Isusa, on će ostati simpatični stranac koji nam je pomogao stići malo dalje i dobro nam učinio. Bilo je ispravno i dobro susresti ga. Radosni smo zbog toga. Ali pritom također ostaje: lijepo, obogaćujuće sjećanje. Mnogi tijekom svoga života stječu dobra iskustva s Isusom. Kod nekih i ostane pritom. To je kao poznanstvo s praznika. Bilo je lijepo, ali i svršava s praznicima.

U drugih pak isto je iskustvo početak odnosa. Nastaje zajednički put. Kad u životu susretnem Isusa, mogu reći: „Hvala, Isuse, pomogao si mi, bilo je to dobro iskustvo, koristan razgovor. Doviđenja do neke druge prilike.“ Ali mogu postupiti i drukčije. Mogu reći: „To što si rekao, dobro mi je činilo. Molim te, doći u moju kuću. Želim da ostaneš sa mnom.“

To je razlika. Jedni pozivaju Isusa u kuću, drugi ne. Kuća je mjesto gdje stanujem. Pozvati u kuću znači pozvati ga u svoj život, ući u trajni odnos s njim. To mijenja. Naš život ne mijenjaju ideje, nego odnosi. Pozvati Isusa znači: Možeš vidjeti sve, pred tobom ne želim imati nikakvih tajni, vjerujem ti. Sve smiješ pogledati, čitav moj život, jer ti si moj prijatelj.

Tako dvojica učenika pozivaju stranca. Sile ga i govore: „**Ostani s nama.**“ hoćemo da ostaneš s nama u kući. „**I uniđe da ostane s njima.**“

Sada se događa nešto posve iznenađujuće. Isus dolazi kao gost svojih prijatelja. A zauzima mjesto domaćina. Stranac u njihovu vlastitome domu preuzima ulogu domaćina koji daje kruh: „**Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, blagoslovi Boga, pa razlomi te im davaše.**“ Isus uzima kruh koji dvojica učenika stavljaju na stol,

jednostavno u svoje ruke. Uzima ga i govori hvalospjev. To je uloga domaćina.

Kad dakle pozivamo Isusa u kuću - u svoj život – tada on preuzima ulogu domaćina, to znači, postaje gospodarom nad našim domom – nad našim životom. Ovo će nam postati još jasnije s darovima kruha i vina.

Kruh i vino

Što je kruh u Euharistiji? Što je vino? Kruh i vino su slike, simboli, znakovi našega života. Kruh može biti znak svakodnevice i mučnoga u našem životu. Tada kruh znači naše brige, strahove, nevolje, našu bol, naše blokade, ovisnosti, rane, našu ogorčenost, našu nemogućnost shvatiti. Možemo reći: Kruh znači sve što naš život čini banalnim, svakidašnjim, mučnim i teškim.

Vino može biti znak radosti, ljubavi, sreće, naših uspjeha, naših čežnji, snova i nada. Vino je tada sve ono što nas u životu čini radosnima i sretnima, sve ono što naš život čini ugodnim i lijepim. U euharistijskome slavlju Isus u svećeniku uzima kruh i vino u svoje ruke. Ako su kruh i vino znakovi našega života, tada Isus u kruhu i vinu u svoje ruke uzima naš život. Što s time čini? Najprije s ljubavlju uzima naš život u svoje ruke. Uzima ga posve nježno, pažljivo u svoje ruke. Zahvaljuje za nas i za naš život. Mi smo njemu dar, dragocjen dar njegova Oca, dar koji on gaji, njeguje i čuva.

Ako nas u kruhu i vinu smije uzeti u svoje ruke, mi tada sve ostavljamo. Sve što naš život čini ugodnim i lijepim, ali i ono što ga čini teškim, mi dajemo u njegove ruke. On smije s time činiti što hoće. Mi se njemu izručujemo. Ostaviti sve, položiti u njegove ruke, to je žrtva. Tako mi žrtvujemo svoje planove, svoje ideje, svoje predodžbe, svoje brige, svoje strahove, svoja predbacivanja, svoje želje. To znači, stavljam ih u njegove ruke. Oltar, stol je mjesto žrtve. To je i mjesto gdje nešto dolazi do smrti. Ranije je to bio život žrtvenih životinja. Ovdje treba umrijeti naša želja da sami određujemo.

Ostavljanje svega stvara više života

Što čini Isus s našim životom? Pretvara ga. Čini iz njega nešto dobro, stvara više života.

Na to upućuje i nastajanje kruha i vina. Kruh nastaje tako da se pojedina zrna samelju. Napuštaju svoj izvorni oblik. Postaju brašno i daju se unijeti u jedno novo zajedništvo. Nastaje novo jedinstvo. Nije više važno pojedino zrno žita, nego novo, veće zajedništvo. To je postalo kruh.

Vino nastaje tako da se bobice grožđa daju zdrobiti te daju sebe u nešto veće. Ovim ostavljanjem sebe, ovim davanjem sebe nastaje viši stupanj života. Neprestano nastaje više, nikada manje života. Tako oltar postaje mjestom pretvorbe u više života. Ali pretvorba se može dogoditi jedino ondje gdje se više ne držimo čvrsto, nego ostavljamo sve. Ostavljanje svega omogućuje pretvorbu.

Ako se još jednom vratimo natrag na sliku kuće, ovo ostavljanje znači: Isusu dati sve ključeve svoje kuće. Time mu dopuštamo da u njoj načini reda. On će tada započeti korak po korak oslobađati nas svega onoga što sprječava ljubav, radost, sreću. Pokazat će mi negativne obilježnosti, fiksne i skučene predodžbe, nutarnje zidove, negativne misli, predbacivanja kojima drugima još uvijek zamjeramo i sve čime se sami opterećujemo i što nam škodi. Ali će nam pokazati i blago, ono lijepo i divno za što uopće nismo znali. Divit ćemo se i radovati i biti vrlo zahvalni zbog onoga što nalazimo u sebi.

Dati konkretne stvari

Tko ostavi sve, tko sve ostavi u Isusove ruke, dobit će na kvaliteti života. Ono što dajemo pretvara se u više. Davanje koje stavljamo u Isusove ruke, treba ipak svjesnu odluku. Katkad kažemo posve jednostavno: „Dajem ti sve.“ To može, već prema osobnoj situaciji puta, biti vrlo dobro i više nego dovoljno. Ipak ovo „Dajem ti sve“ može biti i komotnost i površnost. Opažamo to kad Isus zatim dodirne ovu ili onu točku, a mi se tomu opiremo. Ne, tako ne!

Korisno je osluhnuti u vlastiti život. Nedavno sam vodio sjednicu. Češće sudionici nisu pravo znali što mislim. Nato sam im upadao u riječ. Tako ih u njihovim mislima i razmišljanjima nisam uzimao ozbiljno. Tek sam naknadno uočio ovu nestrpljivost. Opazio sam: to je ono što Isus hoće pretvoriti. Nastojanja, sukobe i napetosti koje doživljavamo u svakodnevicu. K tomu vrijedi reći Da i to onda staviti u Isusove ruke. Jer bez našega Da, naše suradnje, bez našega vlastitog udjela, ne ide. I tu se put pretvorbe događa korak po korak. Najčešće ovamo spada dublja svijest o našim vlastitim osjećajima i spremnost trpjeti.

Naputci u vezi s obredom

Sada još u obredu pogledajmo taj korak ostavljanja sebi, predavanja Isusu, pretvorbe. Kod **Prinošenja darova** uzima Isus po svećeniku kruh i vino u svoje ruke i govori hvalospjev: „**Blagoslovljen da si, Gospodine, Bože svega svijeta. Od tvoje darežljivosti primismo kruh što ti da prinosimo. Ovaj plod zemlje i rada ruku čovječjih postat će nam kruhom života.**“ „Kruh života“ znači snagu za život, za ljubav, za to da budemo istiniti, odvažni i dobri.

„**Blagoslovljen da si, Gospodine, Bože svega svijeta. Od tvoje darežljivosti primismo vino što ti ga prinosimo. Ovaj plod trsa i rada ruku čovječjih postat će nam piće duhovno.**“ „Piće duhovno“ znači: to će donijeti više spasenja, više radosti, više uspjeta života i više kvalitete života.

Korak koji omogućuje pretvorbu glasi: dati i ostaviti sve. Kad nekomu nešto dajemo, tada gledamo posve na ovu osobu. Iz toga proizlazi nutarnje kretanje prema toj osobi, kretanje u povjerenju. Tako smo već kod sljedećega liturgijskoga obreda u Euharistiji.

Usmjerenost na onoga koji sve čini dobro

Euharistijska molitva je velika pretvorbena i sveobuhvatna zahvalna molitva. Započinje **Predslavljem**. „Pred...“ znači „ispred“. Ispred zajednice i pred Bogom slavi svećenik Oca za njegovo

sveobuhvatno otkupiteljsko djelovanje. Naš pogled nije usmjeren na nas, nego na Boga. Mi gledamo na njegovo djelovanje i za nj mu zahvaljujemo. U molitvu uvode riječi: „**Gore srca.**“ To znači: Budite sada posve na njega usmjereni. Nemojte se više zalijepiti za sebe, za svoje ideje, predodžbe i osjećaje. Gledajte sasvim prema njemu.

Zatim dolazi odgovor: „**Imamo kod Gospodina.**“ Time mislimo da smo se posve usmjerili na njega. Dalje slijedi: „**Hvalu dajmo Gospodinu, Bogu našem.**“ – „**Dostojno je i pravedno.**“ Ovo znači: Ako gledamo na njega, na njegovu bezgraničnu ljubav, onda je zahvaljivanje ono pravo.

Sada se slavi Božje djelovanje. Zahvaljujemo za stvorenje, zahvaljujemo za Isusovo utjelovljenje, smrt, uskrsnuće i uzašašće. Zahvaljujemo za poslanje Duha Svetoga. Zahvaljujemo da je počelo otkupljenje svega stvorenja. Vidimo: svaki život, moj život, život svih ljudi i stvorenja postavljen je i obuhvaćen njegovim spasonosnim i otkupljujućim djelovanjem. Tako sve smije biti, ne zato što je dobro, nego jer on hoće i učinit će da sve bude dobro. Sve je uzeto u sveopće spasenjsko djelovanje Božje u Isusu Kristu po Duhu Svetome. Ovisno o blagdanu, uvijek se ističe i slavi poseban vidik ovoga spasenjskoga Božjeg djelovanja u i po čovjeku.

Ovo spasenjsko Božje djelovanje već je u nekih stvorenja dovršeno. Ondje u dovršenu spasenju stvorenje je puno sreće, puno radosti, puno klicanja Bogu, zbog života i zbog svega što jest. Na kraju ove velike zahvalnice povezujemo se sa stvorenjima u dovršenju i sjedinjujemo se u vječnome klicanju, **Svet (Sanctus).**

„**Svet, svet, svet Gospodin Bog Sabaot. Puna su nebesa i zemlja tvoje slave.**“ „**Puna su nebesa i zemlja tvoje slave**“ znači: zemlja, a s njome čitavo naše čovječstvo tajanstveno je obasjano Božjom slavom. Ovaj trostruki Svet odnosi se na proroka Izaiju i vidioca Ivana, kojima je darovan pogled u nebo, to znači u vječno Božje biće (usp. Iz 6,1-3; Otk 4,8).

Tu se pokazuje jedan daljnji vidik pretvorbe. Sastoji se u

zahvalnosti, u hvaljenju, u klanjanju Bogu, u usmjerenosti na njega koji će sve učiniti dobro.

Ali sve još uvijek nije dobro. Na to se odnosi drugi dio molitve Svet, koja podsjeća na Isusov svečani ulazak u Jeruzalem (usp. Mt 21,9). „**Hosana u visini. Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje. Hosana u visini.**“ Hosana se već prije rabila kao zaziv klicanja i klanjanja. Izvorno stoji: „Donesi pomoć.“ Kako Bog donosi pomoć? Tako da Isus dolazi pretvoriti sve, uzimajući to u svoje predanje Ocu.

Biti uzet u Isusovo predanje

Tako se sada nadovezuje epikleza (prošnja da Duh Sveti posveti darove). Svećenik ispruža ruke nad darove kruha i vina i moli: „*Rosom Duha svoga posveti ove darove, da postanu Tijelo i + Krv Gospodina našega Isusa Krista* (Druga euharistijska molitva). Bog je dakle onaj koji izvršava pretvorbu, a ne svećenik. Cilj pretvorbe jest postati sve više i više Kristovo Tijelo i Krv, to znači slika Božja, koja već jesmo posve iznutra, svatko osobno i svi skupa.

U darovima kruha i vina dali smo Isusu sebe - ili svoje granice. Sada Isus daje u kruh i vino sama sebe (svoj život, svoju ljubav, svoga Duha, svoju otvorenost Očevoj volji da spasi, svoje predanje). Daje sebe potpuno za nas.

K tomu sada u Duhu Svetome djeluje Isus. Izvješće o ustanovljenju i posveta koja sada slijedi, koju u liturgiji rabimo, ne slaže se doslovce s biblijskim tekstovima koji su različiti. Profesor liturgike Adolf Adam kaže da je liturgijski tekst stariji od biblijskih tekstova.

Sadržaj je ipak u svim tekstovima istovjetan. „**Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje.**“ – **Ovo je kalež moje krvi novoga i vječnoga koja će se proliti za vas i za sve ljude na otpuštenje grijeha.**“ Misli se na Isusovo predanje Očevoj volji da čitavo stvorenje ozdravi i vrati se kući. Za to on predaje svoj život.

Ovu ljubav i predanje svoga tijela uprisutnjuje Isus u darovima kruha i vina. Kruh i vino su znakovi koji pokazuju što nam Isus hoće svojim predanjem darovati. Kao što su kruh i vino sredstva za život -

hrana - koja pri jelu za stolom stvara zajednicu, tako Isus hoće po euharistijskoj žrtvenoj gozbi stvoriti zajedništvo, snagu i životnu radost. Ovo nam se dariva onoliko koliko se sjedinjujemo s Isusovim predanjem Očevoj volji. Time ne gubimo ništa - naprotiv. Jer Očeva je volja spasenje i sreća za sve.

Predanje može za nas imati okus odricanja, gubljenja - dakle nečega negativnoga. Ali ovdje to nije slučaj. Nego predanje Očevoj spasonosnoj volji znači potpuno se otvoriti ljubavi, potpuno se otvoriti zrakama spasenja, potpuno se otvoriti otkupljujućemu i oslobađajućemu Božjem djelovanju. Predanje je dakle dobitak. Što se više vežemo Isusovim predanjem Ocu, to više može u naš život doći Božja ljubav i Božja spasonosna snaga – ukratko: to sretniji postajemo.

Sjedinjenje s Isusom i otvaranje njegova života Očevoj volji znači postati jedno s pravim životom. Jer Isus je život, radost i ljubav. U ovom sjedinjenju se pretvaramo. Pritom se uvijek radi o dva naglaska: Isusova smrt i uskrsnuće, koji su sada prisutni na osobit način. U našem sjedinjenju s Isusom primamo udio na njegovoj smrti i uskrsnuću.

Udio na Isusovoj smrti znači: sve negativne sile i snage, sve stvari koje sprječavaju i blokiraju pravi život, trebaju sada umrijeti na Isusovu križu. To su primjerice: kukavičluk, sljepoća, osjećaji manje vrijednosti, osuđivanje, ogorčenost, uskogrudnost i još mnogo toga.

Udio na uskrsnuću znači: u snazi njegova uskrsnuća treba prava ljubav, naše zajedništvo i život za druge, radost u Bogu, u ljudima, u stvorenju i u vlastitome životu postati životnije i rasti. Drugim riječima: treba se razviti Isusov bitak, naša sličnost s Bogom.

Takvo sjedinjenje s Isusovim predanjem nije više aktivan čin, nego dopuštanje da se to dogodi. Nakon što smo u kruhu i vinu u njegove ruke položili sebe i prepustili se njemu, sada je na redu on. Mi puštamo da on na nama djeluje. Kao znak da puštamo da on potpuno djeluje na nama, u tome trenutku kleknemo. Kad svećenik nad kruhom i vinom izgovara Isusove riječi, Isus nad nama izgovara svoju pretvarajuću riječ. Mi smo uzeti u snagu Isusove pretvorbe. Ali ne

samo mi, nego svi ljudi i čitavo stvorenje. Tako možemo i pretvorbenoj i otkupljujućoj Isusovoj snazi povjeriti i ljude, grupe, određene želje, nevolje i trpljenje.

Zatim slijedi **Poklik** (aklamacija, veliki ispovjedni zaziv). Svećenik govori: „**Tajna vjere.**“ – Ono što ovdje slavimo jest tajna. Ne možemo ju razumjeti, nego samo naslutiti. To je tajna njegove ljubavi. Naš odgovor na to glasi: „**Tvoju smrt, Gospodine, naviještamo, tvoje uskrsnuće slavimo, tvoj slavni dolazak iščekujemo.**“

Aklamacija kao u žarištu sažimlje čitav događaj otkupljenja. Aklamacija je povezana s pljeskanjem, s radošću, s oduševljenim pozdravljanjem. Kličemo oslobođenju koje se dogodilo i sada se događa i potpuno će se dovršiti kada „*dodeš u slavi*“.

„**Zato**“, tako nastavlja euharistijska molitva, „**slaveći, dakle, spomen-čin našega otkupljenja...**“. Anamneza (spomen-čin) otkupljenja znači: Sada on djeluje otkupljujuće i spasonosno da bismo mi zajedno s njim postali dar Ocu. Radi se o tome da se i oni koji slave, solidariziraju s Isusovim predanjem.

Ovo se događa u molitvi da nas Krist ujedini: „**Smjerno te molimo da nas, pričesnike Tijela i Krvi Kristove, Duh Sveti sabere u jedno**“ (Druga euharistijska molitva). Udio na Kristovu Tijelu i krvi znači postati jedno s njegovim predanjem Očevoj volji. To je naša „žrtva“, „žrtva“ Crkve. To znači dublje se integrirati u Isusa, dublje postati jedno s njim.

U **Molitvi da nas Krist ujedini** izražavamo ovu svoju spremnost koju je Pavao ovako formulirao: „**Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim: prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu - kao svoje duhovno bogoslužje.**“ U molitvi da nas Krist ujedini stavljamo se na raspolaganje Isusu da bi on s nama i po nama mogao u današnje vrijeme nastaviti svoje spasenjsko djelovanje. Takvo sjedinjenje stvara Duh Sveti.

Sve i svakoga staviti u otkupljenje

Sada slijede različiti zagovori (prošnje, Intercesije). U njih stavljamo sve ljude, dapače čitavo stvorenje u otkupljenje. Neka ovo

sunce spasenja sve i svakoga zagrije, prožme i ozdravi. Najprije dolaze najčešće prošnje za zajednicu vjernika i njezine odgovorne, da bi kao Crkva Isusa Krista vjerno vršila svoju službu. Zatim dolaze prošnje za ljude svih socijalnih slojeva i grupa. Pritom se povezujemo s golemim, neizbrojivim mnoštvom otkupljenih i svetih, posebno s Bogorodicom Marijom.

„Kao što si nas sabrao ovdje za stolom tvoga Sina u zajedništvu s Blaženom djevicom i Bogorodicom Marijom i svima svetima, tako saberi sve ljude svih rasa i jezika na gozbu vječnoga pomirenja u novome svijetu tvoga trajnoga mira“ (Votivno predslavlje „Pomirenje“). To znači, ljudi svih slojeva, svih grupa trebaju naći život. Svi trebaju postati jedno u Božjemu kraljevstvu. Molimo da se svi ljudi otvore ovom spasonosnom djelovanju. **„Usliši molbe ove svoje zajednice koja, tvojom milošću, ovdje pred tobom stoji. Sve sinove i kćeri svoje širom svijeta ti, blagi Oče, milostivo k sebi privedi“** (Treća euharistijska molitva).

Ne samo ljudi, nego čitavo stvorenje će iskusiti spasenje (usp. I Rim 8,21 i dalje). **„...Daj svima nama, djeci svojoj, da... postignemo baštinu nebesku u tvome kraljevstvu, gdje ćemo te sa svim stvorenjem, oslobođeni raspadljivosti grijeha i smrti slaviti po Kristu, našem Gospodinu, po kojemu sva dobra svijetu daješ“** (Četvrta euharistijska molitva).

U otkupljenje nadalje stavljamo svoje pokojne. **„I našu pokojnu braću i sestre i sve koji u tvojoj ljubavi prijeđoše s ovoga svijeta dobrostivo primi u svoje kraljevstvo, gdje se i mi nadamo zajedno s njima vječno uživati u tvojoj slavi, kad otareš svaku suzu s naših očiju. Gledajući tebe, Boga svoga, kakav jesi, bit ćemo zauvijek tebi slični i tebe bez kraja slaviti“** (Treća euharistijska molitva).

Ovoj hvali pridružujemo se na kraju Euharistijske molitve, te velike molitve otkupljenja i preobrazbe, u završnoj doksologiji (proslavi Boga). Svećenik podigne uvis Tijelo i Krv Kristovu i moli: **„Po Kristu, i s Kristom, i u Kristu, tebi Bogu, Ocu svemogućemu, u jedinstvu Duha Svetoga, svaka čast i slava u sve vijeke vjekova. Amen.“**

To pokazuje cilj. Otkupljenje svega stvorenja slijeva se u slavljenje, klanjanje i čast Ocu, u klicanje, sreću i radost. Odgovor svih je veliki Amen. Amen, tako je. Amen, vjerujemo to. Amen, čvrsto se toga držimo. Amen, mi sebe dajemo Ocu po Kristu i s Kristom. To je veseli i sretni Amen, koji je, kako je rekao poznavatelj Biblije Jeronim (+420), u rimskim bazilikama odzvanjao kao grmljavina.

Tajna vjere

Priprava darova i Euharistijska molitva, čak čitava Euharistija, uvježbavanje je, u novo gledanje, u zahvalno gledanje našega života i čitave povijesti svijeta. To novo gledanje povezano je s vjerom. Doći do vjere znači pronaći svjetlo, biti rasvijetljen, život kakav jest gledati novim očima, gledati u novome obzoru, u novome svjetlu.

Na to nas poziva aklamacija. Ona je u središtu euharistijskoga slavlja. Aklamacija je povezana s pljeskanjem, s radošću, s klicanjem. Svećenik ili đakon govori: „**Tajna vjere**“. Novo gledanje je tajna vjere, gledanje koje uzrokuje radost i ima sadržaj. Jer ono što se ovdje daje vidjeti, jedinstveno je.

„Tvoju smrt, Gospodine, naviještamo“

Ta što tu ima za „vidjeti“? Odgovor glasi: „**Tvoju smrt, Gospodine, naviještamo.**“ Pavao piše u 1 Kor 11,26: „**Kad god blagujemo ovaj kruh i pijemo kalež, smrt Gospodnju navješćujemo dok on ne dođe.**“ Navijestiti smrt, to je ipak pomalo čudno! Djeluje pomalo smiješno! Smrt draga čovjeka priopćujemo normalno prigušenim glasom i s tugom. Ovdje pak treba navijestiti smrt, čak radosno navijestiti. Zašto? Mislim, iz dva razloga.

Prvo, Isus je u svojoj smrti na sebe uzeo sve negativno, svu krivnju, svu posramljenost, sve besmisleno, sve umiranje, svu nesreću. Tako je u njegovoj smrti sve negativno čitavoga stvorenja došlo do smrti, umrlo. Kao što spužva upija vlažnost i vodu, tako je Isus na sebe uzeo sve negativno čitava stvorenja – i to je u njegovoj smrti su-umrlo. To je radosna vijest koju smijemo navijestiti svima: Ono negativno je u Isusovoj smrti zauvijek pobijeđeno!

Možda ste ranjeni i bol ovih rana vas uvijek iznova sustigne. Možda trpите od slabosti i ne uspijeva vam, koliko god nastojali, nadvladati je. Možda vidite u svijetu toliko trpljenja, zloće, zlouporabe, nepravde, mržnje itd. i imate dojam da se ono negativno samo još povećava. Sve ovo može uzrokovati rezignaciju, može obeshrabriti i uzeti. U vezi s time govori Isusova smrt: Da, tako je, svijet jest ranjen, pun je trpljenja, pun je zla, ali neće tako i ostati. Jer u Isusovoj smrti je sve negativno pobijeđeno i vaše rane, i rane svih ljudi ozdravljaju. Dobrota, ljubav će pobijediti!

Nadalje Isusovu smrt navješćamo jer se Isus u svome trpljenju i umiranju solidarizirao sa svim trpljenjem i umiranjem. Solidarizirati se znači supatiti, ali i: stati na mjesto onoga koji trpi. Isus se solidarizira s odbačenima, zatočenima, odbijenima, sa svima koji stoje na sjenovitoj strani života. Solidarizira se sa svakom sramotom, sa svakom nevoljom, svakim trpljenjem, svakom boli i svakom ranjenošću. To znači: u svakome trpljenju koje nas zadesi, prisutan je Isus kao „supatnik“ i nosi ga zajedno s nama. Ni jedan čovjek više nije sam u svome trpljenju.

Isusova solidarnost ne znači da će nas sačuvati od trpljenja, nego da će ga solidarno s nama ponijeti, da će kao naš brat ići zajedno s nama putem trpljenja.

Evo primjera: Lucija V, mlada novakinja, ušla je sva radosna u samostan. Osjećala je: To je moj put! Bila je sretna na ovome putu. A onda je došla ona strašna noć, u kojoj su je vojnici brutalno više puta silovali, kao što se dogodilo i s tisućama drugih. Ostalo je osramoćeno tijelo, razorena duša, neželjeno dijete, brutalno razoren životni put, kojega je unatoč svemu spoznala kao volju Božju. Tako ona nakon nekoga vremena u jednome pismu piše svojoj priorici: „Otići ću sa svojim djetetom. Ne znam kamo. Ali Bog, koji je pripustio to da se moja najveća radost odjednom slomi, pokazat će mi put da izvršim njegovu volju. Bit ću siromašna; opet ću obući svoju staru pregaču i klompe koje žene nose radnim danom. I sa svojom majkom ću skupljati sok pinija naših šuma... Činit ću nemoguće da slomim lanac mržnje koji razara naše zemlje. Moje dijete, rođeno iz nasilja,

svjedočit će o tome da je jedina veličina, koja čovjeka čast, opraštanje“ (Časopis „Erneuerung“, br. 13, Steinach 1996., str. 14/15).

Tako „**Tvoju smrt, Gospodine, navještamo**“ znači: Mi navještamo Isusovu solidarnost s ovom nekadašnjom novakinjom u Bosni, solidarnost sa svima osramoćenima, sa svima, čija je životna sreća brutalno i na najgore moguć način razorena. Navještamo da je po ovoj Isusovoj solidarnosti ozdravljenje moguće. On „**sve palo uzdiže, obnavlja sklad svijeta, grijehom narušen, a zalutaloga čovjeka opet poziva u svoje kraljevstvo**“ (Božićno predslavlje, II). On ozdravlja rane svih - svejedno trpe li ovi ljudi s pravom ili ne, jesu li sami krivi ili pak bez krivnje. Isus ih ozdravlja bujicom i infuzijom svoje ljubavi.

Što se mijenja s ovim gledanjem vjere? Mislim, glavna se točka promjene sastoji u ovome: Mi možemo od „Zašto“, od očaja, doći do „Hvala“, do povjerenja.

Bez ovoga novog gledanja vjere ljudi ostaju često u gorčini „Zašto“. I pitaju se kako samo Bog može sve to zlo i trpljenje priustiti. Dok se goraki „Zašto“ suzuje i fiksira, drugo gledanje vjere širi obzor i otvara oči i srce za veće povezanosti života. Očima vjere dade se tada reći: „Hvala, što si ti, Isuse, prisutan i u teškim situacijama! Hvala što suosjećáš, su-hodaš i su-patiš. Hvala što dijeliš svaki očaj, svaku nevolju. Hvala, što si u svakoj i za svaku bezizlaznu situaciju pripremio put ozdravljenja.“ Ovo novo gledanje – „obnovi sklad svijeta“ – otvara za stav povjerenja i može nadvladati samoisključenost ravnodušnost, resignaciju i pasivnost. Može čak darovati snagu za aktivno su-nošenje. Ovo novo gledanje daje nadu. Tako ni nekadašnja novakinja nije u svome trpljenju bila slomljena, nego je mogla pronaći smisao i nadu.

„Tvoje uskrsnuće slavimo“

Svojim umiranjem na križu Isus je sišao na najniže mjesto, u najveću sramotu, u svaku nesreću. Ali on ondje ne ustrajava nemoćan, nego svojim uskrsnućem donosi spasenje i život u svaku

tamu i bijedu. Isus poziva na život - još više: sve nas otima u život!

Zato slavimo pobjedu života i pobjedu ljubavi. Slavimo Isusovo sadašnje djelovanje, pretvorbu i ozdravljenje. Slavimo od njega darovano spasenje, koje kod samih sebe i kod drugih ljudi možemo spoznati već sada. Slavimo pobjedu ljubavi u Luciji i njezinu djetetu. Hvalimo i slavimo da Isus neprestano - kao i sada – u sveobuhvatnu proces u preobrazbe obnavlja čitavo stvorenje.

O ovome novom oblikovanju čitavoga stvorenja govori Ivanovo Otkrivenje. Ono to čini u slikama: „**On (to znači Bog) otrt će im svaku suzu s očiju te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti jer – prijašnje uminu**“ (usp. Otk 21,4-5a).

Tako vjerujemo i ispovijedamo uskrsnuće Isusa Krista, ali i to da je u i s ovim uskrsnućem postavljen početak novoga stvorenja, pretvorba i ozdravljenje čitavoga svemira. Vjerujemo i ispovijedamo da Uskrsnuli neumorno djeluje i čini i sve što mu se otvori vodi u život u punini, naime u život sreće ljubavi koja oduzima dah. Mi to vjerujemo i tomu se radujemo.

„Tvoj slavni dolazak iščekujemo“

To upućuje na nevjerojatna prostranstva obzora. Isus Krist će doći i sve otkupiti. Sve će tada biti ispunjeno i prožeto njegovom slavom.

Vi i ja, svaki čovjek, će tada moći pogledati i prihvatiti svoj život, svoju povijest, svoje odluke, svoje grijehe, svoj neuspjeh, svoje puteve itd. U njegovu svjetlu moći ćemo razumjeti sve: same sebe, svoj životni put, ponašanje naših bližnjih, tijek povijesti. Sve biva uronjeno u Božju slavu, sve će izgledati novo. Mi nećemo poželjeti živjeti neki drugi život. I to zato, jer nećemo okajavati svoje pogriješke. Ili jer je puno toga u našem životu bilo gorko, kruto i teško. Razlog nije u nama, nego u Bogu. Jer u njegovoj ćemo slavi vidjeti milost koja je sve u našem životu i kod svih stvorenja učinila dobrim. Sretni ćemo gledati na ovu milost i neprestano ćemo ju slaviti.

To je budućnost kojoj se približavamo. Ono najljepše našega života ne leži iza nas! Ta mi imamo svu vječnost i slavu još uvijek pred sobom! Kao kršćanke i kršćani ne trebamo tužni reći: „Šteta što je ovo

ili ono prošlo. O, kako je tada bilo dobro – ali sada, što nam još od života preostaje?“ Ne, mi smijemo gledati naprijed. Ono najljepše, ono što najviše usređuje uvijek je pred nama, i prema tomu smijemo usmjeriti svoje srce: „**Tvoj slavni dolazak iščekujemo.**“

Meditacija:

Dopustiti da budeš pogođen njegovom ljubavlju

Obred Euharistije hoće pretvoriti naš život. Snaga pretvorbe je ljubav koju nam daje Isus. Pogledajmo to bolje u meditaciji. Posljednja večera bilo je židovsko slavlje Pashe. Na početku glavnoga objeda domaćin je izrekao molitvu nad beskvasnim kruhovima i tumačio objed. Tako je i Isus izrekao molitvu za stolom nad beskvasnim kruhom, razlomio ga riječima: „**Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje.**“ To znači: kao što se lomi pogača, bit će razlomljeno i podijeljeno moje tijelo, moj život. Razlomljeni kruh postaje znakom moga životnoga predanja vama.

Kod blagoslovne molitve nad trećom čašom kojom se zaključivao glavni objed, Isus je rekao: „**Uzmite i pijte iz njega svi: Ovo je savez moje krvi novoga i vječnoga saveza koja će se proliti za vas i za sve ljude na otpuštenje grijeha.**“ To znači: ja predajem čitav svoj život. Ljudi će po mome životu biti opet povezani s Bogom i povezivati ljude međusobno. U i po mome životu nastaje novi i vječni savez. Otpuštenje grijeha znači: po mojoj krvi, po mome životu, bit će uzeto sve što sprječava ljubeće, usređujuće, oživljavajuće i razveseljavajuće zajedništvo Božje s ljudima i među ljudima.

U jednome znaku, koji u pashalnome slavlju nije bio uobičajen, pojašnjava Isus ovo zajedništvo. Dok su u pashalnome slavlju svi imali svoju vlastitu čašu iz koje su pili, Isus ovdje govori **slika, 68**: Svi pijte iz moje čaše, dajte se mojim životom povezati u bratsko-sestrinsku zajednicu, u kojoj ćete jedni za druge - kao ja za vas - dati svoju krv,

svoj život.

Pogledajmo sada sliku Siegera Ködera. Ona nosi naslov „Isusova gozba“. Dvanaestorica učenika su u polumraku: zapanjeni, umorni pitajući se, u čudu. Neki gledaju prema Isusu, drugi čini se spavaju, a jedan je već ustao da iziđe van. Učenici ne razumiju što se ovdje događa. Razumijemo li mi kad slavimo euharistiju?

Od domaćina vidimo samo ruke. Od njega izlazi svjetlo. Ovo svjetlo pada na lica učenika i na stol. Ondje je kruh, jedanaest komadića, jer Juda je svoj komadić već uzeo. Kruh je razlomljen. On označuje Isusovo predanje. To naznačuje i Križ, koji se kao sjena spušta na stol. Upravo razlomljenost čini kruh Kristom, kao što pokazuju Hi i Ro – grčka početna slova za Krista. Njegovo se lice odražava u vinu. To je njegov život, njegova krv koju daje, predaje za sve, za Vas i mene. Nitko nije isključen. On traži zajedništvo sa svima: s Petrom, koji će ga uskoro zatajiti, s učenicima, koji će ga uskoro ostaviti sama i na cjedilu, s Judom, koji već izlazi da ga izda. Svima hoće dati svu svoju ljubav, svima, i vama posve osobno. Zato nam govori: „Uzmite, jedite i pijte. Uzmite moju ljubav, moje predanje za sve. Uzmite u sebe i dajte se ovom mojom ljubavlju pogoditi i pretvoriti.“

Konkretno

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

Već ste prešli velik dio puta. Mogu se zapaziti pojave umora. To je normalno. Zato mala pauza može itekako činiti dobro, da bismo se dalje to većim elanom dali na daljnji put. Ponovno čekaju u Popratnoj bilježnici produbljujuće misli na Vas. Možda se tomu radujete - možda se za to trebate malo svladati. Kao i uvijek, od toga ćete profitirati.

5. Pričest

Obred Euharistije je put preobrazbe. Nakon Velike pretvorbene molitve sada se konkretno radi o tome da se u pričesti pretvorba može dogoditi u nama i po nama. Zato je kao prvo od odlučujućega značenja to da učinimo nutarnje korake obreda. Pretvorba se događa kad se otvorimo i predamo Božjem spasonosnom djelovanju. Tako je pričest nastavak našega otvaranja Božjoj ljubavi, ukoliko nas ona dublje povezuje sa životnim Isusovim predanjem Ocu. Jer u pričesti nas Isus prima u sebe. Pričest znači više se i dublje integrirati u Isusa, u živo i uskrsnulo tijelo Isusa Krista. On treba više biti u nama i po nama moći djelovati.

Opet ćemo se u ovu stvarnost spasenja dati uvesti na temelju pripovijesti o Emausu:

Pripovijest o Emausu

Čitamo dalje u pripovijesti o Emausu:

Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, izreče blagoslov, razlomi te im davaše. Uto im se otvore oči te ga prepoznale, a on im iščeznu s očiju. Tada rekoše jedan drugome: „Nije li gorjelo srce u nama

dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?“ U isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem.

Tri vidika ovoga teksta ćemo sada pobliže promotriti.

U jedenju postati jedno

Zajedno jesti znači zajedništvo. Skupa jesti, gledati jedni drugima u oči, susresti jedni druge, približiti se jedni drugima. Sjesti pun radosti za isti stol, protivnici, neprijatelji i zavađeni ne mogu. Njihovo nutarnje odbijanje, otvrdnulost i protivništvo to ne dopuštaju. Skupa jesti moguće je jedino gdje postoji barem spremnost za razgovor i želja opet se više približiti drugomu. Pritom onaj koji poziva, domaćin, domaćica, igraju važnu ulogu. On može pomiriti ljude, izdjelovati zajedništvo. Isus je na iznenađujući način postao ovdje domaćin. Jer Isus daje kruh.

Dati nekome jesti izraz je ljubavi. Nekoga pozvati na jelo znači: „Želim imati zajedništvo s tobom. Ti si mi važan. Vrijedan si mi. Jedi i pij, raduje me ako ti prija i čini dobro.“ U jedenju hoćemo dati svoju ljubav. A u biti čeznemo ne samo za time da dadnemo jesti, nego da same sebe, svoju ljubav darujemo drugima, da bi im činila dobro i oni tako živnuli.

Upravo to čini Isus. On daje sama sebe. Daje sve što ima. „Jedite i pijte, ovo je tijelo moje, ovo je krv moja. To sam ja za vas.“ Isus daje sama sebe kao hranu i kao piće. On daje sve što ima. U njemu nam Bog daje sve što ima. „**Ta on ni svojega Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao. Kako nam onda s njime neće sve darovati?**“ (Rim 8,32). Tajna Euharistije je tajna Božje ljubavi koja se sama daje u Isusu Kristu.

Zašto Bog to čini? Zašto Bog sebe čini toliko malim, da u Isusu Kristu postaje ne samo čovjek, nego daje da njegova ljubav u kruhu i vinu postane materija? Mi to ne možemo razumjeti. To je tajna njegove čežnje. Bog čezne za time da se u Isusu Kristu može s nama potpuno sjediniti. Bog hoće po Isusu Kristu ne samo poučavati, hrabriti, tješiti i jačati, nego čezne za time da postane jedno s nama.

Riječ, koja najbolje izražava ovu tajnu Božje ljubavi, jest „Pričest“. Bog čezne za time da u Isusu Kristu bude s nama povezan u trajnoj ljubavi.

Pogođeno je ovu goruću čežnju Božju Isus na kraju Velike molitve u Iv 17,26 ovako izrazio: „**I njima sam očitovao tvoje ime, i još ću očitovati, da ljubav kojom si ti mene ljubio bude u njima – i ja u njima.**“ Potpuna bezgranična ljubav, kojom Otac ljubi svoga Sina, treba doći u nas. Ljubavlju, kojom Otac ljubi sve ljude i čitavo stvorenje, hoće on biti u nama. Ova ljubav je nebo. Ona je sreća, radost, život u punini.

Na nov način gledati

Dok njih dvojica blagaju kruh koji im daje Isus, otvaraju im se oči. Oni prepoznaju Isusa i odmah ga više ne vide.

Tako su ta dvojica Isusovih učenika odjednom opet sami, prividno sami. Jer ova je samoća drukčija nego na početku. Sada se između njih nešto dogodilo, povezana je nutarnja veza. Isus Krist je jedenjem kruha ušao u njih. On ih povezuje na nov način. Ljubav Uskrsnuloga, koja je u njih ušla preko jedenja ovoga kruha, otvorila im je oči za to da sada pripadaju skupa. Oni pripadaju skupa, jer je u njima dvojici prisutan Jedan, koji ih povezuje: Isus Krist.

Poći jedni drugima

Jedenje Isusova kruha dovelo je do iskustva da oni na nov, dublji i nutarnji način pripadaju skupa. Zadovoljni bi mogli reći: „Lijepo je što je tako. To nam je dosta.“ Ali jedenje ovoga kruha izdjelovalo je u njima više: „**U isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem.**“ Jedenje Isusova kruha jača ih i primorava tražiti zajedništvo s onima od kojih su se odvojili. Pričest poziva na zajedništvo upravo s onima od kojih smo se odvojili i kojih smo se odrekli. Tako se dvojica učenika vraćaju k onima s kojima više ništa nisu htjeli imati.

Vraćaju se u tami noći, bez džepne svjetiljke, pješice, putem dugim jedanaest kilometara.

Pričest s Isusom vodi do zajedništva s ljudima. Kršćanska zajednica nije prijateljstvo. Prijateljstvo izabiremo sami. Izabiremo

prema simpatiji i koristi: on ili ona mi donosi nešto, čini mi dobro, obogaćuje me. A kod kršćanske zajednice izabire Isus. On dovodi ljude zajedno, one koje on želi. Ono što njih povezuje nije simpatija, nego Isusova ljubav. Isusov Duh vez je zajedništva.

U pričesti nas Isus povezuje s ljudima koje on želi. Nerijetko dovodi skupa ljude koji nisu naklonjeni jedni drugima, koji su jedni druge razočarali i povrijedili, prema kojima imaju predrasude. Isusova ljubav hoće upravo tu pomiriti, povezati i omogućiti novo zajedništvo.

Naputci uz obred

Cilj pričesti je postati jedno s Isusovom ljubavlju prema svim ljudima, jedno s Isusovom ljubavlju prema meni, jedno s Isusovom ljubavlju prema stvorenju, jedno s Isusovom ljubavlju prema Ocu. Ovo 'postati jedno' nije naše postignuće, nego dar i djelovanje njegove milosti. Ali dar hoće da bude prihvaćen; jer milost je moguće i uskratiti. Potrebno je naše sudjelovanje. A u tome nam hoće pomoći obred.

Ne ja – nego mi

Prvi obred otvaranja srca Božjoj ljubavi jest **Oče naš**. To je molitva kod stola obitelji Božjega naroda. Mi ne gledamo na sebe, nego na Oca. Znakovito je da u ovoj molitvi ni jedan jedini put ne dolazi riječ „ja“. Radi se o Ocu, o slavljenju njegova imena, o dolasku njegova kraljevstva, o njegovoj volji. U ovome prvom dijelu molitve gleda čovjek potpuno na Oca.

Ni drugi dio ne sadrži riječ „ja“. Prema tome ne radi se o tome da pojedinačna osoba primi nešto za sebe, nego da kao zajednica primimo jedni za druge: kruh, oprostjenje, očuvanje i izbavljenje. Mi to od njega primamo i onda kad kruh, oprostjenje i pomoć jedni drugima dajemo i jedni od drugih primamo. Očenaš je molitva koju molimo zajedno i jedni za druge.

Osmi sakrament

Središnja Isusova prošnja „Otpusti nam... kako i mi otpuštamo...“ produbljuje se u **molitvi za mir (pozdrav mira)**. Uskrsnuli preko svećenika obećava svima svoj mir: „Mir Gospodnji bio vazda sa svima vama.“

Ovo obećanje mira Uskrsnuloga ima svoj izvor u danu Uskrsa, za učenice i učenike tako potresnu danu. Njihov je doživljaj obilježen vlastitim zatajenjem. Oni su Isusa, kad je bio uhvaćen, ostavili na cjedilu. Jedini je Petar još slijedio Isusa poslije toga ali ga je zatim tri puta zatajio. Svi su oni kao prijatelji zakazali. Zato se i osjećaju krivima. Kad prema nekomu čovjeku osjećamo krivnju, naši nas osjećaji krivnje prema njemu uvijek primoravaju na odmak. Kad se s takvim čovjekom susretnemo, brzo mijenjamo stranu ulice ili mu na neki drugi način izmičemo.

U ovome stanju osjećaja nalaze se učenici kad Isus iznenada dolazi k njima: „**I uvečer toga istog dana, prvog u tjednu, dok su učenici u strahu od Židova bili zatvorili vrata, dođe Isus, stane u sredinu i reče im: 'Mir vama!' To rekavši, pokaza im svoje ruke i bok. I obradovaše se učenici vidjevši Gospodina. Isus im stoga ponovno reče: 'Mir vama! Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas.' To rekavši, dahne u njih i kaže im: 'Primate Duha Svetoga',** (Iv 20,19-22).

Zbunjuje da njegova prva riječ nije riječ predbacivanja: „Zašto ste me ostavili sama?“, nego „**Mir vama!**“ (Iv 20,19). Mir, to znači sve je dobro, oprostio sam vam, ništa vam ne zamjeram. Učenici mogu to jedva vjerovati. Stoga im „**ponovno reče: 'Mir vama!'**“, (Iv 20,21a).

Mir, hebrejski „Šalom“, znači više od mirovanja oružja. Šalom je sveobuhvatno spasenje. Šalom je punina života. U obećanju „**Mir vama**“ djeluje i dariva Isus oprostjenje i mir. U ovoj riječi dolazi njegov mir k nama.

Kao spontana reakcija bila bi moguća Hvala, u smislu: „Lijepo je što mi to daješ. Sada mogu utješeni i mirani ići dalje svojim putem.“ Ali ovaj nas stav ne bi otvorio za pričest. Prava zahvalnost i znak da njegovo oprostjenje i njegov mir prihvaćam, pokazuje se tek u

prenošenju. Zato Isus govori: „**Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas**“ (Iv 20,21b). Kao što ja donosim otpuštenje, Božje oproštenje, tako ste i vi pozvani i poslani mir i oproštenje prenositi dalje.

„**Primate Duha Svetoga!**“ Primate moju odlučnost za mir. Primate moju ljubav prema svima, moju snagu opraštanja. Ovdje ne vrijede osjećaji, nego odlučnost moje volje i djela koja slijede iza toga. „**Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga**“ i „**Ljubi svoje neprijatelje**“ - to nisu apeli na osjećaje, nego upute za djelovanje. Čini dobro nekome tko te je možda povrijedio, s kojim možda imaš muke. Učini neko dobro, premda su tu povrijeđeni osjećaji. Tada milost Isusa Krista može djelovati, osjećaji se promijeniti i rane zacijeliti.

U pozdravu mira djeluje Isusov mir. Ali pozdrav mira sada ne mogu dati svima u crkvi. Zato ga dajem nekima oko sebe, dajući ga posrednički svima. Jer odlučujuće je raspoloženje: Ja hoću da Isusov mir i ljubav dođu preko mene k svima. Kod pozdrava mira ne radi se o simpatiji, to znači da onima koji su mi simpatični dajem pozdrav mira, a druge ostavljam postrani. U ovome stavu pozdrav mira razdvaja, i meni manje simpatični ljudi se osjećaju isključenima. Naprotiv, ispravnije je najprije prići onima koji mi nisu poznati ili koji su mi manje simpatični.

Kurt Gartner naziva, naslanjajući se na velikoga teologa Tomu Akvinskoga, pozdrav mira i kao osmi sakrament, jer u njemu i po njemu uskrsnuli stvara mir i ozdravlja odnose. Odnosi ne ozdravljaju trenutačno. Ipak se možemo u jednome trenutku odlučiti za put pomirenja, za put skupa i jedni za druge: Hoću ići putem ljubavi, putem praštanja. Dajem ti ruku. Odlučujem se za to unatoč drugim osjećajima.

Njegovo milosrđe povezuje

Sljedeći obred pripreve jest **Lomljenje kruha**. Lomljenje kruha je prva oznaka za Euharistiju. U Djelima apostolskim ona se jednostavno naziva lomljenje kruha. Zašto? S jedne strane događa se u lomljenju kruha znakovito Isusovo predanje ljubavi. Kao što se taj kruh lomi i dijeli, tako Isus lomi svoj život za nas. Ova ljubav koja se daje slomiti,

tvori zajedništvo: „Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; svi smo dionici jednoga kruha“ (1 Kor 10,16b-17). Kad svi u sebe primamo jedan dio Isusova kruha, tada nas taj Isusov kruh povezuje. Njegova ljubav - a ne simpatija, moralna dobrota, davanje ili postignuće - povezuje učenice i učenike i čini ih jednim.

Lomljenje kruha ranije je trajalo dulje vrijeme, jer se jednu pogaču lomilo u onoliko dijelova koliko je bilo prisutnih vjernika. Time je postalo vidljivo: Svi primamo od jednoga kruha Isusa Krista i postajemo po njemu jedno tijelo. Zato se i molitva **Jaganjče Božji** molila tako dugo dok je trajalo lomljenje kruha. Jaganjče Božji, ti uzimaš na sebe - i tako oduzimaš - grijeh, krivnju, nevolju, bolest, bijedu svijeta: Smiluj nam se! Ova molitva je velika utjeha, jer često ne uspijevamo potpuno se odlučiti za mir. Bolno doživljavamo svoje granice, svoje blokade, svoje slabosti, svoju nemoć. Ovo pomanjkanje i naše rane smijemo u ovoj molitvi staviti u njegovo milosrđe. To milosrđe otvara nas sada za primanje svetih darova.

Poštovanje i povjerenje

Zatim svećenik pokazuje razlomljeni kruh, predano Isusovo tijelo. Govori: „**Evo Jaganjca Božjeg, evo onoga koji oduzima** (na sebe uzima) **grijehe** (sve negativno) **svijeta.**“ Mi odgovaramo s malo izmijenjenom riječju poganskoga satnika: „**Gospodine, nisam dostojan da uniđeš pod krov moje, nego samo reci riječ i ozdravit će duša moja.**“

Satnik, kako pokazuje, pripovijest u Evanđelju, (usp. Mt 8,5-13) osjeća: Ovaj Isus je poseban čovjek. U njemu djeluje Bog. U njemu je tu Bog. On ima puno veće dostojanstvo. Zato odlazi k njemu i moli ga za ozdravljenje svoga sluga koji leži kod kuće bolestan. Kad Isus izjavljuje spremnost doći u njegovu kuću, satnik svjedoči svoje poštovanje i svoje povjerenje: „Gospodine, nisam dostojan da uniđeš pod krov moj, da dođeš u kuću jednoga poganina. Ali samo reci riječ i ozdravit će moj sluga.“ On zatim obrazlaže svoj izričaj: „Ja kao satnik, imam pod sobom vojnike. Kad nekome kažem: učini to, on

učini. I kao što imam vlast zapovijedati vojnicima, ti imaš vlast zapovijedati bolestima. U tebi je takva vlast i snaga.“ Isus se divi toj vjeri satnika, snazi njegove riječi: „**Zaista, kažem vam, ni u koga u Izraelu ne nađoh tolike vjere**“ (Mt 8,10b). Zatim dodaje: „**Idi, neka ti bude kako si vjerovao**“ (Mt 8,13b).

Kad prije primanja Isusova tijela i krvi molimo ovu molitvu u malo izmijenjenu obliku, tada se radi o stavu satnika: poštovanje i povjerenje. Ispovijedamo: To što će se sada dogoditi nama nezasluzen je dar, kojemu se možemo samo diviti i radovati. Dar je dar. Mi nemamo na ovaj dar nikakva prava. To ga čini toliko vrijednim. Molitva je tako s jedne strane izraz našega poštovanja zbog dara Pričesti. S druge pak strane ona je izraz našega povjerenja: „Dođi k meni, obrati se bolesnomu , nezdravomu, otvrdnulu u meni. Reci samo jednu riječ. Ti me možeš pretvoriti. Vjerujem u tvoju vlast, u tvoje djelovanje, u tvoju milost. Ti možeš ozdraviti mene i sve moje odnose.

Postati Isusovo Tijelo

„**Tijelo Kristovo**“, govori zatim djelatelj pričesti kod **primanja pričesti**. Mi odgovaramo: „**Amen.**“ Ovaj Amen znači s jedne strane: Vjerujem da primam Isusa Krista, njegov život, njegovu ljubav, s druge pak strane: spreman sam dopustiti da budem sve više i više integriran u njegovo Tijelo i tako postanem Isusovo Tijelo, Isusova ljubav.

Često kažemo „Idem na pričest“. Ali zapravo je obratno. U biti ne uzimam ja Isusa u sebe, nego Isus uzima mene u sebe i integrira me u svoje tijelo. On me uzima u pokret svoje ljubavi. Tako u pričesti ne jedemo nešto. Ne primamo sveti kruh, nego život Uskrsnuloga, koji sada želi više preko nas - svoga Tijela, Crkve - pulsirati.

Kad se svećenik prvi pričešćuje, on time svjedoči da poziv – dopustiti da bude pretvoren u tijelo Uskrsnuloga i da bude Tijelo Uskrsnuloga – prihvaća i time prednjači zajednici.

Prihvatiti Isusovu blizinu prema svima

Sljedeće **zahvaljivanje u tišini** služi potpuno ovomu integriranju u

Tijelo Isusa Krista. Isus nas želi pretvoriti. On hoće postati aktivan. Zato je sada odlučujuće pitanje: Što želiš **ti, Isuse**, u meni i na meni učiniti? Što želiš **ti, Isuse**, meni dati? Što želiš **ti, Isuse**, u meni pretvoriti da bih postao više onakav kakvim me ti želiš?

Nadalje, može zahvaljivanje u tišini značiti prihvaćanje, uživanje i dopuštanje djelovati. Pritom se radi o tome da uvijek pogledamo najprije na njega, koji nas je u sebe prihvatio. Prihvatiti znači iznutra opažati, da je on s nama u svemu što nas raduje, što nas muči, što nas zaokuplja. Mi smijemo nad našim životom prihvatiti njegov mir s našim slabostima i pogrješkama, s našim neuspjesima, s našom prošlošću, s našim razočaranjima. Možemo prihvatiti njegovu odvažnost, njegovu snagu, njegovu odlučnost, njegov hod naprijed i njegovu jakost za situacije u kojima se upravo nalazimo. Smijemo graditi na njegovoj snazi, o nju se poduprijeti. Dobro je ovdje posve konkretno uzeti Isusa i njegovo djelovanje u posve određenu situaciju ili stav života.

Nadalje smijemo prihvatiti i vjerovati da smo u najdubljoj dubini postali jedno i sa svima koji su ga sada primili, još više: jedno sa svim ljudima. Na razini osjećaja mi smo jedni drugima možda nesimpatični, imamo različit ukus, ne volimo jedni druge. Na razini razuma možda još imamo različita mišljenja protiv kojih se borimo. To se ni s pričešću ne mijenja. Ali mi smo u najdubljoj dubini postali jedno u Isusu. Smijemo prihvatiti njegovu ljubav u napete, ranjene, teške odnose i vjerovati da snaga njegove ljubavi može ozdraviti i nadvladati zapreke osjećaja i ozdraviti misli, otpore i nutarnje rane.

Nadalje smijemo u tišini zahvaljivanja kušati Isusovu nazočnost, kao što uživamo u zrakama sunca. Dok u dobru jelu uživamo svojim osjetilima, ovdje se radi o nutarnjemu, duhovnome uživanju, koje svojim osjećajima ne opažamo. Pa ipak se u nama događa pretvorba sićenje, zadovoljavanje.

U tišini zahvaljivanja smijemo pustiti da Isus djeluje u nama i na nama. Možemo preda nj staviti sva neotkupljena područja, napetosti, otvrdnuća, rane, da bi ih otvorio, prožeo, pretvorio i ozdravio. Naš duh, naše tijelo, naši osjećaji, naša nesvijest, naša ženstvenost, naša

muževnost itd., čak čitavo naše biće treba biti njime prožeto njime pretvoreno, da njegova ljubav i njegov mir zrače kroz sve.

I kao što su učenici iz Emausa primanjem kruha započeli gledati Isusa na nov način, tako i pričest hoće uvesti u novo gledanje koje tvori Duh. „Stari rabin pitao svoje učenike kako se može odrediti dan kad svršava noć, a započinje dan. 'Je li to onda kad se izdaleka može razlikovati psa od ovce?1, pita jedan od njegovih učenika. 'Je li to onda kad se može razlikovati stablo datulje od stabla smokve?', pita drugi. 'Ne', kaže rabin. „To je onda kad možeš pogledati u lice čovjeku i u njemu prepoznati svoju sestru ili svoga brata.“

To hoće postići pričest: novu blizinu prema svim ljudima, bratsko-sestrinski odnos i solidarnost sa svim ljudima. To je jedinstvo s Isusovom ljubavlju prema svim ljudima, Isusovom ljubavlju prema Bogu, s Isusovom ljubavlju prema nama samima, i s Isusovom ljubavlju prema čitavome stvorenju. Ovo sjedinjenje je otkupljenje. Tu sve više i više sjaji Božja slava u nama i kroz nas, i mi dolazimo do najveće moguće sreće.

Meditacija: „Mir vama!“

To što vidimo na slici Isenheimskega oltara Mattiasa Grünewalda jest realnost. Uskrsnuli je tu u punoj moći i snazi. Obavija ga svjetlo i toplina i zrači u čitav svemir. On svojom nazočnošću ispunja čitav svemir. Tako su na rubu još vidljive neke zvijezde. On lebdi. Izdignut iznad prikovanosti za zemlju. Smiraj i velik mir zrače s njegova lica. Sjajno lice čini haljine potpuno sjajnim. On donosi svjetlo u svemir.

S ljubavlju gleda sve - Vas i mene. Ruke su mu širom raširene. Jasno se vide njegove smrtne rane. Ali i kroz njih sjaji svjetlo. To je tajna pretvorbe: Smrtne rane postaju izvorom života i blagoslova. „Njegovim se modricama iscijelismo“ (1 Pt 2,24b). Njegove rane pretvaraju i ozdravljaju - i danas!

Svejedno, koju smo krivnju na sebe natovarili, svejedno, kako naša prošlost izgleda: on nam obećava svoj mir, svoje oprostjenje: „Mir vama!“ Ne gledajte više na prošlost, nego na mene. Ja vam

donosim šalom, mir. Prihvatite moj mir: moj mir na vašim razočaranjima i ranama; moj mir na vašemu zatajenju; moj mir na vašim dvojbama; moj mir na vašemu umiranju. Dajte se potpuno ispuniti i prostrujati mojim mirom.

Nadalje govori: Kao što je mene poslao Otac da donesem mir i ljubav, tako ja šaljem vas da primljeno prenesete svima. Komu želim obećati oproštenje i mir Isusa Krista? Mogu to učiniti glasno, jer glasno izgovorena molitva može produbiti učinkovitost. Možda je primjereno u nekom konkretnome znaku (pismo, prošnja za oprostjenje...) prenijeti dalje mir Isusa Krista. [slika, 82](#)

Dostojno se pričestivati!

Danas mnogi idu na pričest iz navike. O blagdanima – Božiću, Uskrsu, kod prve pričesti... – tko sve ne pođe naprijed, jednostavno zato jer to čine i drugi? Nedvojbeno je da su tu neke stvari problematične. A mi? Kako izgleda naša praksa? Znamo li što činimo kad primamo pričest? Kada primamo dostojno ili nedostojno svetu pričest?

Promislite: „to je Gospodinovo tijelo“

Najranija pisana predaja o euharistijskome slavlju, početkom pedesetih poslije Krista, u Prvoj poslanici Korinćanima, već govori o ovoj temi: „**Kad se dakle tako zajedno sastanete, to nije blagovanje Gospodnje večere: ta svatko se pri blagovanju prihvati svoje večere te jedan gladuje, a drugi se opija. Zar nemate kuća da jedete i pijete? Ili Crkvu Božju prezirete i postidujete one koji nemaju? Što da vam kažem? Da vas pohvalim? U tom vas ne hvalim“** (1 Kor 11,20-22).

U ovo prvo vrijeme euharistijsko je slavlje bilo povezano s jedenjem, odnosno euharistija je bila veliko jedenje na koje su se bili sastali svi koji su pripadali Isusovoj zajednici. Ali Pavao mora u Korintu reći: Ako tako međusobno postupate da bogati dobiju za jelo puno a siromašni ništa, tada to više nema nikakve veze s Gospodnjom

večerom.

Zašto? Što je karakteristično za Gospodnju večeru?

To je činjenica da je Isus naglasio jednaku vrijednost ljudi svih slojeva. Zato je i jeo sa svim ljudima svoga naroda: revolucionaran pothvat koji mu je priredio puno ljutnje i poteškoća. Ova jednaka vrijednost stvorila je novo zajedništvo. Možemo to nazvati i novim socijalnim poretkom. Ovo novo zajedništvo trebalo je jak simbol, mjesto, gdje se ono slavi i izvor koji uvijek iznova nadahnjuje i osposobljuje za ovo novo zajedništvo. Učenici su to pronašli u Gospodnjoj večeri. Tako je tijekom vremena euharistijsko slavlje postalo vidljivim simbolom koji je predstavljao posebnost njihova zajedništva i njihovih odnosa. Razlomljeni kruh i razdijeljeno vino nije postalo samo predano Isusovo Tijelo i prolivena Krv, nego upravo njihovo tijelo i njihova krv koju su oni predavali za sestre i braću.

Slavljenje Euharistije kao slavlje novoga zajedništva i života za druge mora se, tako naglašuje Pavao, bezuvjetno održavati. **„Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela“** (1 Kor 11,28-29).

„Tijelo Gospodnje“ ima dvostruk smisao. Ono znači samoga Isusa prepoznati u euharistijskome kruhu i istodobno častiti okupljenu zajednicu kao **„tijelo Gospodinovo“**. **„A vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi“** (1 Kor 12,27). Ogrješujemo se dakle o Gospodinovo Tijelo ako primamo pričest a ne vjerujemo u osobnu Isusovu nazočnost, ili se prema drugim suslavljenicima odnosimo kao prema zraku.

„Primjer sam vam dao“

Dobrih 20 godina kasnije evanđelist Luka vidi sebe pred sličnim pitanjima. Za njega je Euharistija gozba novoga zajedništva u Božjemu kraljevstvu. Kalež saveza je savez ljubavi i predanja jednih drugima, u kojemu se ostvaruje savez Isusa Krista. Kako je ipak moguće iskreno piti iz iste čaše, ako se međusobno stoji u suparništvu, ako se hoće biti bolji od drugih ili se daje prednost vlastitim putevima pred zajednicom?

Stoga Luka izravno na savez krvi ljubavi nadovezuje pitanje o izdaji: „**Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas proljeva. 'A evo, ruka mog izdajice sa mnom je na stolu. Sin Čovječji, istina, ide kako je određeno, ali jao čovjeku onomu koji ga predaje.' I oni se počеше ispitivati tko bi od njih mogao takvo što učiniti**“ (Lk 22,20b-23).

Dobrih 40 godina poslije Isusove smrti - usporedite što je prije 40 godina bilo u vašoj okolini - više se ne radi o povijesnome Judi. Nego o pitanju: jesam li ja Juda, izdajica? Pijem li doduše iz čaše saveza, a ipak izdajem ovaj savez ljubavi u praksi svoga života? Juda je znak za sve ljude koji jedu kruh i piju iz čaše Saveza, a zatim čine upravo suprotno. Odvajaju se. Diješe se od Isusa i od zajednice.

Upućujući na izdajicu za Luku to pitanje još nije zaključeno. On u vezi s ovim svjesno uvodi sljedeću danost: „**Uto nastaje među njima prepirka tko bi od njih bio najveći. A on im reče: 'Kraljevi gospoduju svojim narodima i vlastodršci nazivaju sebe dobrotvorima. Vi nemojte tako! Naprotiv, najveći među vama neka bude kao najmlađi; i predstojnik kao poslužitelj. Ta tko je veći? Koji je za stolom ili koji poslužuje? Zar ne onaj koji je za stolom? A ja sam posred vas kao onaj koji poslužuje'**“, (Lk 22,24-27).

U grčkome razumijevanju jezika onoga vremena „**najveći**“ i „**predstojnici**“ oznake su za službu. Oni svoju zadaću trebaju gledati kao služenje i živjeti kao služenje. Jer razlike u položaju, viši i niži, gore i dolje, u Božjemu kraljevstvu više ne postoje. Razlike u položaju su otpale. Sam Isus, Gospodin i Učitelj, u pranju nogu je postao onaj koji služi, najniži. A on govori: „**Ako ja, Gospodin i Učitelj, vama oprah noge, treba da i vi jedni drugima perete noge. Primjer sam vam dao da i vi činite kao što ja učinih vama**“ (Iv 13,14-15).

To je stav koji je u skladu s primanjem, blagovanjem Euharistije. I svjesno ga se ovdje govori nositeljima službe i predstojnicima. Jer nositelji službe su uvijek u opasnosti da svoje predodžbe prebace drugima. Vrlo se lako polazi od predodžbi i očekivanja Crkve, umjesto od situacije ljudi. Institucije mogu biti vrlo neljubazne ako ne polaze od pitanja, nevolja, situacije konkretnih ljudi. Ali danas može biti i

obratno, da su predvodnici, nositelji službi izloženi neljubaznoj kritici. To je onda drugi oblik onoga napuhanoga s visoka. Recimo u smislu: „Ja to znam bolje. Ima biti onako kako to ja gledam.“ Služenje, opažanje odgovornosti može vrlo često biti i teret.

Dostojno se pričestiti znači dopustiti da moj vlastiti život bude pogođen životnim predanjem Isusa Krista. To može značiti najprije zauzdati vlastite potrebe, poštovati život drugih, u njega ući i njemu služiti. Ali to može značiti i preuzeti odgovornost za zajednicu i prihvatiti zadaću koja mi otežava život.

U jedinstvu s Crkvom

Kasnije je euharistijsko slavlje u Prvoj crkvi dobivalo sve više i više pravila. Justin mučenik (+167. poslije Krista) spominje tri uvjeta za primanje pričesti: kao prvo, spominje da vjernik mora „naš nauk smatrati istinitim“. Nadalje, mora biti kršten (to znači pripadati Crkvi) i treće, mora živjeti prema naputcima Isusa Krista (Justin mučenik, Tekstovi crkvenih otaca, str. 277).

Iznenaduje da on kao prvo naglašuje nutarnje slaganje s naukom Crkve. Euharistijsko je slavlje prema tomu slavljenje zajedničke vjere. Dosljedno tomu Rimokatolička je Crkva uz već spomenute kriterije za ispravno primanje Euharistije uvijek naglašavala i povezanost s vjerom opće Crkve. U dostojno primanje pričesti spada prema tomu i nastojanje razumjeti i dijeliti vjeru Crkve.

Konkretno

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

Put pretvorbe ide korak po korak. Koraci hoće da budu izvršeni. Stoga vas hrabrim da za produblјivanje ponovno posegnete za Popratnom bilježnicom.

Poslanje

Do sada samo išli putem korak po korak. Pritom smo pozivani na različite korake pretvorbe. S pričešću cilj ipak još uvijek nije postignut. Otvaranje strujanju pretvorbene ljubavi Božje, sjedinjenje s Isusovim predanjem Očevoj volji za spasenje dovršava se u poslanju. Ovdje, u poslanju, dovršavaju se koraci pretvorbe. Prije nego to produbimo u posljednjemu dijelu obreda, bacimo najprije pogled na do sada prijeđeni put.

Meditacija: Ima nade za sve

Ova slika Siegera Ködera pokazuje put pretvorbe učenika iz Emausa. Ona pokazuje tri faze puta pretvorbe. Ovaj put započinje lijevo s dvojicom muškaraca s njihovim upitnim licima. Njih dvojica traže odgovore u nekoj knjizi. Zašto to čine? Što se dogodilo? Tamna pozadina na lijevoj strani to pokazuje. Spustila se noć; noć ne samo na nebu, nego i u njihovim srcima. Sve su polagali na Isusa iz Nazareta. Bili su njime oduševljeni, čak zahvaćeni. Sa svoje strane su sve ostavili. On im je davao život, nadu i budućnost. Sada je sve slomljeno, razoreno.

Na golgotškome brežuljku stoje još uvijek križevi. Strše u tamno, krvavo rumeno nebo. Sunce je postalo mračna mrlja. Ljestve su još naslonjene na križ. Vojnici su odradili svoj strašni posao. Mrtva tijela su bačena za hranu životinjama. Mrtvo Isusovo tijelo prijatelji su položili u grob. Mjesto strahote i užasa, mjesto razorenih nada i zadaha smrti.

Tu učenici poznaju samo još jedno: što dalje od toga mjesta. Što dalje od toga Jeruzalema. Što dalje od tih bolnih sjećanja. Tako su na putu, okrenuli su leđa Jeruzalemu, iznutra i izvana mračno. Kao dva sjenovita lika oni su na putu, tužni i ojađeni. Treći lik ide zajedno s

njima. Od njega dolazi svjetlo, izlazi od njegove glave. Taj treći im se obraća. Ova se dvojica čude i postaje im lakše. Sve mu mogu reći, svoju nevolju, svoju bol i svoju rezignaciju. Dobro je moći strancu povjeriti sve. **slika, 88**

Zatim taj stranac s njima razgovara. Govori im o velikoj povezanosti povijesti spasenja, o Mojsiju i prorocima. Stare i odavna poznate pripovijesti, i u njima se ipak nešto pokreće. Nisu li ove pripovijesti povezane s njihovim životom, s njihovim razočaranjima? Svjetlo pada na lice onomu koga ne poznaju. Njegove riječi dadu naslutiti da bi se i iza katastrofe mogao skrivati smisao. Ova slutnja ispunja njihovo ukočeno srce novim životom. **„Nije li nam gorjelo srce dok nam je putem govorio, dok nam je tumačio Pisma?“**

Stvarnost toga stranca i njegove riječi melem su za obojicu. Oslobađa ih zgrčenosti. Njihov obzor se širi. Oni opet mogu slobodnije disati. Tako im je taj stranac poznat i ostao drag. Zato ga pozivaju. **„Ostani s nama.“**

U prizoru **u sredini slike** on je s njima. Odjednom je postao njihov domaćin. Ipak, mjesto domaćina u sredini je prazno, bolje, posve ispunjeno svjetlom. Ovo svjetlo pada na stol, na kruh i vino. Obasjava dvojicu učenika i različita pisma koja tumače Isusov život. Lijevo Platonov citat: **„A oni, koji nepravdu ljube više od pravednosti, govore pak ovo da će pravednik biti svezan, bičevan, mučen, da će mu povezati oba oka i da će ga naposljetku, nakon što podnese sve moguće zlo, još razapeti.“** Osim toga u pozadini stoji svitak otvorene pergamene iz Četvrte pjesme o sluzi Jahvinu proroka Izaije: „Za naše grijehе probodoše njega, za opačine naše njega satriješe“ (Iz 53,5). U sredini stoji sržna rečenica iz pripovijesti o Emausu: **„Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?“** (Lk 24,26).

Pisma i iskustvo Uskrsnuloga dvojici su učenika otvorili oči. Oni su pogođeni njegovom nazočnošću. Prepoznaju ga na nov način. Jedan učenik, posve uronjen u sebe, drži u ruci komad kruha. Sluti da u kruhu drži u ruci onoga koji je predao svoj život za ljude. Drugi drži u ruci čašu s vinom, Isusovu krv - Isusov život – koji ljude ozdravlja, otkupljuje i povezuje. Od ovoga života izlazi svaki blagoslov. Zato je

desnu ruku podigao na blagoslov.

Blagovanjem Isusova kruha, pričešću, započinju gledati novim očima. Sada znaju: Isus živi! Ali on živi drukčije, na drugi način. Više ne živi kao oduševljeni i samouvjereni propovjednik i spasitelj iz Nazareta. Više ne živi u svome zemaljskom tijelu. Nego živi u njima. Živi kao ljubav, kao radost, kao snaga, kao oduševljenje u njima. Time oni u sebi opažaju nešto novo, nutarnje vodstvo i zadaću. Isus ih primorava, pokreće i mami. Jer doživjeli su nešto o čemu osjećaju: to se mora prenijeti dalje.

To je iskustvo: život s mnogim razočaranjima i trpljenjem samo je jedna strana, bolna, tragična strana našega života. Usred toga je netko tajanstveno prisutan, stranac koga ne poznajemo. On nas prati i ostavlja da nad svom tamom zasja neslućeni smisao, sunce novoga obzora. Tako postoji nada, nada za svakoga čovjeka. Postoji nada za svaku, baš za svaku situaciju: jer Isus živi! Ta dvojica osjećaju da se to mora bezuvjetno reći svima. Oni to ne smiju zadržati za sebe. Drugi ljudi, njihovi prijatelji, svi moraju to znati.

Zato polaze na put - prikazano na **desnoj strani slike** - u tamu noći. Pri svitanju dana otišli su iz Jeruzalema s mračnim srcima. Sada, u tami noći, trče rasvijetljenih srdaca natrag u Jeruzalem. Jedan u ruci nosi uskrsnu svijeću, sliku Uskrsnuloga. Drugi objema rukama drži i uvis diže procvale grane: Svima hoće reći: po njemu počinje prividno mrtav život ponovno cvasti.

Pripovijest o Emausu

Okrenimo se detaljnije i ovom posljednjem dijelu.

Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, izreče blagoslov, razlomi te im davaše. Uto im se otvore oči te ga prepoznale, a on im iščeznu s očiju. Tada rekoše jedan drugomu: „Nije gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?“ u isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem. Nađoše sakupljenu Jedanaesticu i one koji bijahu s njima. Oni im rekoše: „Doista, uskrsnu Gospodin i

ukaza se Šimunu!“ Nato oni pripovjede ono s puta, i kako ga prepoznaše u lomljenju kruha (Lk 24,30-35).

Vratiti se natrag u Jeruzalem nije nimalo bezopasno, jer učenici znaju da isti ljudi, koji su ubili Isusa, mogu ubiti i njih. Dabome, njihov povratak bi ih u tim okolnostima mogao stajati života. Ali oni se sada ne boje, jer Uskrsnuli ih je ispunio ljubavlju, koja je jača od smrti. Zato ih više ništa ne može zadržati od povratka. Sada su sposobni, u potpunoj slobodi biti svjedocima Uskrsnuća, stajalo to koliko mu drago.

Upravo to hoće izdjelovati pričest. Stajalo koliko mu drago - nadahnut Uskrsnulim u srcu - poći k ljudima. Poslani smo donijeti im Isusovu ljubav i snagu njegove nade. Zato euharistijsko slavlje završava poslanjem. Riječi: „*Idite u miru*“, kojima svećenik zaključuje misu, u latinskome glase: „*Ite, missa est.*“ Doslovno prevedeno to znači: „*Idite, sada je poslanje.*“ Pričest dakle nije još kraj. Nego s njom započinje poslanje, misija.

Sada je poslanje

Sreća pričesti dakle nije tu zato da tu duhovnu intimnost uživamo samo za sebe i kao tajnu za sebe zadržimo. Ne, tko u sebe primi ovu tajnu Isusove ljubavi i njoj se preda, on će primoran ovom njegovom ljubavlju u sebi živjeti kako je on živio. Bit će primoran poći k sestrama i braći.

Upravo kao Marija iz Magdale u uskrsno jutro, i ta su dvojica duboko u svojoj nutrini čula poziv: „*Pođite k mojoj braći i sestrama i recite im što ste doživjeli.*“ Euharistijsko slavlje završava s ovim poslanjem: „*Idite i recite svima da ne postoji ništa čega biste se morali bojati. Idite i dajte svima do znanja da je uskrsnuo, da uistinu živi, i da po njemu sve postaje novo i dobro! Ite, missa est, idite, sada je poslanje.*“

Poći znači učiniti korake k drugomu. Poći znači sam postati aktivan. Poći znači razmisliti: Gdje me danas netko treba, komu trebam još brzo navratiti ili ga nazvati? Koga bih danas mogao

razveseliti? Za koga bih trebao moliti? Gdje su ljudi u nevolji? Koje ljude mi je Bog stavio na srce? Poći je aktivan čin. Ne radi se dakle o tome da jednostavno čekamo da netko prođe mimo nas, da me netko za nešto zamoli. Radi se o tome da se dademo primorati Isusovom ljubavlju.

Dvojicu se učenika šalje najprije k onima koje oni poznaju. Poslanje vodi najprije do ljudi s kojima skupa živimo, do rodbine, do prijatelja, do kolegica i kolega na radnome mjestu, u udruge, k našim hobijima, u susjedstvo, k članovima vlastite zajednice. Tu, gdje nas ljudi poznaju, tu se traži autentičnost. Tu nitko nikoga ne može dulje vrijeme obmanjivati.

Što smo više svoj život dali Isusu i on ga smio pretvoriti u svoje tijelo, to više ga susreću ljudi u njegovoj ljubavi, to ga više susreću osobno. Isusovo ozračje zračit će preko nas. Iz nas će zračiti Isusov miris. Zato govori Pavao: „**Mi smo Kristov miomiris**“ (2 Kor 2,15a). Bitak zrači. Način kakvi smo, kako živimo svoju svakodnevicu, kako živimo svoje odnose, prvo je Evanđelje koje se navješta. Bitak uvijek prethodi riječima.

Prvo dopustiti da sam budeš obdaren

Konačno stigavši u Jeruzalem, doživljavaju dvojica učenika veliko iznenađenje. Kad su se sa svojom novošću uzbuđeni sjurili u prostoriju u kojoj su bili okupljeni njihovi prijatelji u Jeruzalemu, ovi su to već znali. Još prije nego su jedanaestorici mogli ispriповjediti svoju pripovijest, ovi im govore: „Doista uskrsnu Gospodin i ukaza se Šimunu.“ Kojega li otrježnjenja!

To kao prvo pokazuje: Postoje posve različiti i mnogostruki susreti s Uskrsnulim. Isusa nikada ne smijemo ograničiti na naše iskustvo njegove nazočnosti i na naše iskustvo njegove ljubavi. Duh Uskrsnuloga, Isusov Duh puše gdje, kada i kako on hoće. Na mnogostruke i najrazličitije načine može se dati prepoznati kao Živi, kao Uskrsnuli.

Nadalje upućuje ovo iskustvo na to da poslanje i misija nisu jednosmjerne ulice, gdje jedan samo daje, a drugi samo prima.

Poslanje uvijek znači: dopustiti da se uzajamno bude obdaren i uzajamno daje. Tako ta dvojica najprije primaju. Bivaju obdareni Šimunovim iskustvom. Poslanje stoga znači biti najprije otvoren za druge. Najprije čuti o njihovim iskustvima. Najprije pitati o njihovu životu, o njihovim mislima, o njihovim čežnjama, strahovima i brigama.

Kolanje Isusove ljubavi

Poslanje je uvijek uzajamno događanje. Kad idemo k ljudima, k razočaranima, k očajnicima, k usamljenima, k odbačenima, k bolesnima da im donesemo poruku nade, tada smo i sami od tih ljudi obdareni. Duh Isusa Krista, koji je skriven u njihovu siromaštvu i njihovoj nevolji, oživjet će nas. Majka Terezija je to ovako formulirala: „Mi gledamo Krista u dvostruku liku. Gledamo ga na oltaru kao hostiju, i gledamo ga u četvrtima bijede u slomljenih tijelima odbačenih. Nalazim crvima izjedeno tijelo. I znam, kad ga dodirnem, dodirujem Kristovo tijelo.“

Ovo „crvima izjedeno Kristovo tijelo“ blagoslivlja. U ovome stavu ljudi kojima smo poslani, nikada ne postaju objekti, nikada „siromašni primatelji“, nego ljudi koji nas blagoslivljaju, koji nama čine dobro, koji su dar nama. Kad darovatelj prima a primatelj daje, tada se događa kolanje Isusove ljubavi. Obojica primaju i obojica daju. Upravo to hoće izdjelovati Euharistija.

Kad propovijedam, kad držim predavanje, kad vodim razgovore, kad sudjelujem na sjednicama ili ih predvodim, uvijek postajem i obdaren od drugih. Obdaren sam i oživljen Duhom Uskrsnuloga koji je tu u drugima.

Kad u ovome stavu susrećem ljude, ja živim svoje poslanje, puno sam manje potrošen. Zahvalniji sam što smijem služiti. To hoće Euharistija postići: postati zahvalan, smjeti služiti. Smjeti biti kruh Isusove ljubavi za druge, kruh Isusove ljubavi koji drugi blaguju, koji druge oživljava, koji drugima čini dobro, koji drugima služi.

Upućivanje na obred

Uskrsnuli, kojega smo primili u pričesti, vodi nas do zajedništva sa sestrama i braćom. Pričest nas hoće dovesti do služenja njima. Upravo nam se u tome dariva veća punina spasenja. Mi ozdravljamo služeći.

Poslani u zajednicu

Ovaj vidik kršćanskoga života, koji se zgušnjuje u zaključnim obredima Euharistije, treba danas nužno ponovno oživljavanje. Predugo smo živjeli prakticiranje Euharistije, u kojoj su pojedinci gledali samo na sebe i na Euharistiju. Odnos prema zajednici i zajedničarsko služenje jednih drugima i skupa bili su posve sporedna stvar. To je dovelo do fatalnih posljedica. Jer tako se odlazi na bogoslužje onamo gdje to najbolje odgovara vlastitim potrebama. Tako se na neki način u crkvi tražilo vlastito mjesto gdje si neometan u svojoj pobožnosti. Tako se išlo na pričest da se što je moguće više primi za sebe.

Ali upravo se o tome ne radi. Jer pričest nas hoće u Isusovu tijelu povezati ovdje i sada. Pričest nas hoće uklopiti u Isusov savez za svijet danas. Mi postajemo njegovi saveznici ovdje na zemlji. Mi smo, međusobno povezani kao braća i sestre, narod preko kojega Isus hoće na poseban način zahvatiti u povijest svijeta. To dovodi do pitanja: Kako možemo skupa kao Tijelo Isusa Krista ovdje živjeti? Kako on želi preko nas djelovati? Kako nas želi povezati? Kako nas želi uzeti u služenje?

Kad napuštamo crkvu, Isus hoće preko nas doći u dodir s ljudima „vani“. Hoće im po nama dati iskusiti njegovo spasenje i njegovo milosrđe. Euharistija na stanovit način tek sada pravo započinje. Molitva, koja je u 14. stoljeću pronađena u jednome španjolskom samostanu, vrlo dojmljivo to opisuje:

Krist nema drugih ruku osim naših,
da danas čini svoj posao.

On nema drugih nogu, osim naših nogu
da ljude povede na svoje puteve.

Krist nema drugih usana, osim naših usana,
da ljudi o njemu pripovijedaju.
On nema druge pomoći, osim naše pomoći
da ljude privede k sebi.
Mi smo jedina Biblija,
koju javnost još čita.
Mi smo jedina Božja poruka,
napisana u riječima i djelima.
A što ako se Pismo iskrivi,
ako ga se ne mogne čitati?
Ako su nam ruke zaokupljene drugim stvarima,
a ne njegovima?
Ako nas noge nose onamo
gdje privlači grijeh?
Ako nam usne govore ono
što bi on odbacio?
Očekujemo li da mu možemo služiti
a ne nasljedovati ga?
Krist nema drugih ruku osim naših,
da danas čini svoj posao.

Primiti blagoslov i dati ga

Ove naše ruke, čak čitavo naše biće, trebaju se napuniti Božjim blagoslovom. U davanju primamo. To vrijedi i za posljednji obred, blagoslov. U blagoslovu se prenosi spasonosna snaga Božja. Ljudi kod Isusa osjećaju tu spasonosnu snagu. „**Sve je to mnoštvo tražilo da ga se dotakne jer je snaga izlazila iz njega i sve ozdravljala**“ (Lk 6,19). Ta ozdravljajuća snaga proizlazila je iz ljubavi u njegovu srcu, koja je strujala kroz njegovo tijelo.

Dva znaka pripadaju u obred blagoslivljanja. Prvi je polaganje ruku ili raširene ruke. Tako je i Isus na djecu i bolesnike koje je blagoslivljao, polagao ruke. Za vrijeme polaganja ruku ili širenja ruku izriče se prošnju da nas Bog sada blagoslovi. Najjednostavniji oblik u obredu glasi: „**Blagoslovio vas svemogući Bog, Otac i Sin i Duh**

Sveti.“

Drugi znak blagoslivljanja je znak križa. On upućuje na to da nam se sva punina spasenja daje po Isusu Kristu, jer nas je on otkupio svojim životom, smrću i uskrsnućem. Križ po sebi nije blagoslov. Križ je bio brutalni instrument smrti. Spasenje ipak donosi ljubav, u kojoj je Isus bio spreman sam na sebe uzeti smrt na križu. Zato je Isusov križ postao izvorom blagoslivljanja. Oblik križa nas tako uvijek podsjeća na to da jedino ljubav koja je spremna i na žrtvu, donosi spasenje.

S „Amen“ kao odgovorom i znakom križa primamo svjesno Božji blagoslov - posredovan preko svećenika. Isus najprije blagoslivlja preko svećenika, a zatim preko svih udova svoga Tijela. Tako smo svi mi pozvani blagoslivljati. U blagoslivljanju djeluje preko nas Božja spasonosna snaga. Kao kod Isusa, i kod nas je izvor blagoslivljanja ljubav u vlastitome srcu. Kad prema nekome čovjeku osjećamo duboku ljubav, možemo ju s prošnjom za Božji blagoslov prenijeti na druge ljude. Ovu se ljubav može pojačati vanjskim znakom. To može biti topao stisak ruke, zagrljaj, dobra riječ, ljubazan pogled i još puno toga. Blagoslov se na poseban način može prenijeti polaganjem ruku i znakom križa.

Djelovati blagoslivljajući

Iz Euharistije se otpuštamo Isusovim mirom. „Idite u miru!“, glasi **Usklik pri otpustu**. Taj mir će biti naša snaga. Jer kad izlazimo u svijet, čekaju nas problemi i poneka mračna spletko. To može zadati strah i obeshrabriti. Ojačani ipak Euharistijom i Božjim blagoslovom mi odlazimo sigurni da su Božja ljubav i spasonosne snage jači od svega tamnoga, negativnoga, razdrtoga i razarajućega u svijetu. Znamo to jer smo tu pobjedu ljubavi slavili u Euharistiji. tako znamo da će sve u konačnici biti dobro. Ova sigurnost nas jača. Daje nam nerazorivu nadu.

Ova nada nas hoće dovesti do aktivnoga oblikovanja svijeta i života. To ne znači povlačenje od problema, ni bježanje u nutrinu, ni zastrašivanje koji mu drago silama, nego aktivno djelovanje. „**Ne daj**

se pobijediti zlom, nego dobrim svladavaj zlo (Rim 12,21). Aktivno djelovati spremnošću prihvatiti i trpljenje i bol. Jer, sudjelovati na provođenju otkupljenja, nije moguće bez neshvaćanja, odbijanja, prijezira i trpljenja. Tko donosi svjetlo, bit će omražen od tame. Tko donosi istinu, bit će lašcima trn u oku. Tako ćemo – opremljeni Božjom snagom blagoslivljanja – biti poslani u neprijateljski svijet. **„Idite! Evo šaljem vas kao janjce među vukove“** (Lk 10,3). Onamo trebamo donositi Božju ljubav i blagoslov, kao što kaže Isus: **„Nego, velim vama koji slušate: Ljubite svoje neprijatelje, dobro činite svojim mrziteljima, blagoslivljajte one koji vas proklinju, molite za one koji vas zlostavljaju“** (Lk 6,27-28). Tko govori s ljubavlju, molitvom i blagoslovom, sam će usred uvrjeda primiti puninu blagoslova: **„Ne vraćajte zlo za zlo ni uvrjedu za uvrjedu! Naprotiv, blagoslivljajte jer ste na to i pozvani da baštinite blagoslov!“** (1 Pt 3,9).

Biti zahvalni što smijemo služiti

Tako nismo samo mi pretvoreni Euharistijom. Snaga Euharistije će preko nas pretvarati svijet. Tu smjeti supomagati dar je, veliko dostojanstvo. Tako i euharistijsko slavlje završava zahvalom što smijemo supomagati: **„Bogu hvala!“**

Smjeti služiti i ljubiti iskusit ćemo kao dar, kao razlog za zahvaljivanje. Tako čovjek postaje po milosti Euharistije sve više i više sposoban zahvaljivati za sve: „Svagda i za sve zahvaljujte Bogu i Ocu u imenu Gospodina našega Isusa Krista!“ (Ef 5,20). Tako život Euharistije vodi do zahvalnosti, mira, do dublje sreće ispunjena života.

Konkretno

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

Naš je poziv postati blagoslov za sve. Ima li što ljepše i usrećuje li išta više od toga? Put do toga vodi preko mnogih koraka pretvorbe. Jedan takav korak je slavljenje. Lijepo je ako taj put možete zaključiti sa slavljem Euharistije. Možda želite na kraju slaviti i malu svečanost. Tada možete od zrna zahvalnosti ispreći kruščić i s vinom (ili što inače

rado pijete) pripremiti agape. Stol svečano ukrasiti i sama sebe učiniti lijepim, to može pridonijeti raspoloženju svečanosti. Možda vam izgleda čudno pripremiti svečanost za sama sebe. Tada pozovite nekoga.

Još nešto: ovom svečanošću put nije završen. Nego ide dalje. Stoga vas posljednji put pozivam da se upustite u popratnu bilježnicu i dopustite da Vam Duh Sveti pokaže daljnje korake.

Hvala što ste išli putem sve do završetka seminara.

Slaviti budućnost

Naša kršćanska vjera je skroz naskroz Radosna vijest. Sržni izričaj ove poruke glasi: Mi smo otkupljeni. Bog je otkupio sve ljude, čak čitavo stvorenje. Drukčije rečeno: Postoji nada, nada za nas, nada za sve ljude, nada za čitavo stvorenje. Ipak, danas više nije tako jednostavno govoriti o nadi. Jer ono što višestruko u svijetu iskusujemo, može nas vrlo brzo odvesti u rezignaciju.

Budni ljudi koji razmišljaju ne vide samo nezaposlenost, glad, sve veću psihičku štetu i smetnje, nego i globalne opasnosti. Možemo misliti na smrtonosne opasnosti atomskih katastrofa, na razorenje svemira, na sidu i nove pošasti. Jedan virusolog, kojega treba uzeti ozbiljno, rekao je primjerice da će novi virusi, koji se prenose udisanjem iz zraka, uništiti čitavo stanovništvo svijeta. Mi ljudi živimo ugroženi.

Bog nam daje budućnost

Usred ovih ugroza slavimo u Euharistiji Boga koji je s nama u svemu, koji nas ljubi i koji za nas ima budućnost i onda kad mi, zemaljski gledano, moramo kapitulirati. Budućnost stoga jer zemaljski život nije sve. Koliko god usređujuće i fascinantno to bilo u fazama gledano, to je kako kaže Monika Nemetschek – „uvertira, predigra“ u ono što život znači. Jer Bog će nas u smrti dovesti do novoga načina bivanja, do silnih dimenzija života, u nezamislivo krasnu, vječnu, obećanu Zemlju.

Bog nas u Isusu Kristu vodi u novu, krasnu budućnost. Početak ove nove budućnosti već je prošlost. Isus Krist kao povijesna osoba u kojoj je Bog postao čovjekom i otkupio nas, prekretnica je čitave povijesti svijeta. Zato se s pravom vrijeme prije i poslije njega računa prema njemu. Otada i njegovim djelovanjem – govori nam izazovno kršćanska vjera - ide se gore, prema novome oblikovanju i dovršenju. To je dovršenje koje mi ljudi sa svime negativnim koje jedni drugima i stvorenju nanosimo, ne možemo spriječiti. To je Radosna vijest: ide se

nepovratno gore.

„To će biti kao san kad nas Gospodin oslobodi za nas same i za sreću njegova dolazećega svijeta.“ Ova rečenica daje naslutiti dašak onoga što Bog još za nas sprema i prema čemu idemo: prema životu u radosti, prostranstvu, miru; prema životu s budućnošću. Vječni život koji započinje već sada; život u Božjemu kraljevstvu.

Kraljevstvo Božje je tu

U Isusovu uskrsnuću uspostavljeno je Božje kraljevstvo. Oslobođenje čitavoga svemira, ozdravljenje svega stvorenja time je neopozivo započelo. Samo je još pitanje vremena, dok sve to bude prožeto. Ovo gledanje vjere otvara nam usred ugroženosti i tjeskoba ovoga života novi obzor. Pogled je upravljen naprijed. Budućnost je time već započela.

Isus je u mnogim slikama govorio o tvoj budućnosti, o Božjemu kraljevstvu. To kraljevstvo je već tu i ono istodobno dolazi. U svojim usrećujućim dimenzijama koje nadilaze sve predodžbe dolazi ono k nama i ulazi u naš svijet. Svečana gozba, „sjesti za stol“ na svadbenoj gozbi, njegova je najčešće rabljena slika za Božje kraljevstvo. **„Kraljevstvo je nebesko kao kad neki kralj pripravi svadbu sinu svomu“** (Mt 22,2). Sam Bog priprema svomu Sinu golemu svečanost. Nešto ga sili da na ovu svečanost pozove sve nas: **„...sve je pripravljeno. Dođite na svadbu“** (Mt 22,4).

Radost svečanosti bitna je oznaka Božjega kraljevstva. Bog, koji je pun radosti i sreće, neće to dvoje zadržati za sebe, nego hoće to podijeliti s ljudima. Ne škrtu, nego u punini, čak u obilju hoće nam Bog darovati radost. To pokazuje i prvo znamenje Božjega kraljevstva u Ivanovu Evanđelju. Isus na jednoj svadbi dariva 600 (!) litara najboljega vina. Vino je znak radosti Božje koju Isus hoće u punini darovati svima.

Slaviti tragove Božjega kraljevstva

Ipak, možemo li se radovati ako otvorena srca pogledamo naš svijet? Trpljenje, nepravda, nevolja, nesigurnost, strah, bol, nasilje,

štoviše, more suza nas okružuje. Isus je tu posve realan. Prema njegovim izričajima, tamnoga u ovome svijetu nikada neće nedostajati. Ipak usred te tame može nam se darovati Božja radost, radost kraljevstva Božjega. To je radost smjeti živjeti u Božjemu kraljevstvu, radost da je ljubav jača, radost da je Božje spasenje tu i da sve čini dobro. To je radost što neopozivo pripadamo ovom kraljevstvu. Ovu radost Božjega kraljevstva možemo često vidjeti upravo kod ljudi kojima u životu nije bilo i nije jednostavno, jer ova radost je intimna sreća koja potpuno zrači iznutra.

Euharistija nas poziva da usred našega često mračnoga svijeta slavimo ovu Božju svečanost koja je već započela. Ona nas poziva slaviti svaki trag novoga, ozdravljena stvorenja, svaki trag Božjega kraljevstva. Jer otkupljenje se već dogodilo. Prema njegovu dovršenju neopozivo idemo. Otkrivenje usmjeruje naš pogled na svečanost koja je u Bogu već tu i prema kojom mi istodobno idemo. „**Aleluja! Zakraljeva Gospod, Bog naš, Svevladar! Radujmo se i kličimo i slavu mu dajmo jer dođe svadba Jaganjčeva, opremila se Zaručnica njegova... Blago onima koji su pozvani na svadbenu gozbu Jaganjčevu!**“ (Otk 19,6b-7.9b).

Svečanost je već počela

U euharistijskome slavlju upravljamo svoje oči i na budućnost. Euharistija je i spomen-čin dovršenja. Ona je predslavlje grandiozne budućnosti u kojoj naša sreća, naša radost i naše klicanje više ne poznaje granica. Naši najsmioniji snovi i čežnje o životu, sreći, zajedništvu za nas i za sve stvorenje postaju, na nama neshvatljiv način, nadmašeni.

Moramo još dugo čekati dok ta sreća u svoj punini bude tu. Ali možemo svaki trag, svako iskustvo dolazeće sreće Božjega kraljevstva zahvalno gledati i tomu se radovati, slaviti i hvaliti Oca. Takvo gledanje i slavljenje ispunja nas nadom. Nadom za nas i za sva stvorenja. Nada nam daje budućnost. Motivira nas za suradnju na dolasku Božjega kraljevstva. Ta nada zna: trpljenje, tuga, bol, prolazni su, kao prolaženje kroz tunel. Ono što ostaje, što će zauvijek ostati,

jest radost i nepomućena sreća u zajedništvu s Bogom, s ljudima, dapače sa svim stvorenjem. Nada zna: Budućnost, svečanost, već je počela.

Slike:

„Humilité“ (Poniznost), Maggy Masselter, F-Marguerittes

„Gozba s grješnicima“, Sieger Köder, Schwabenverlag, D-

Ostfildern

„Preobraženje“, Sieger Köder, Schwabenverlag, D-Ostfildern

„Posljednja večera“, Sieger Köder, Schwabenverlag, D-Ostfildern

„Uskrsnuli Krist“, Isenheimski oltar Matthiasa Grünewalda,

Fotografija: O. Zimmermann,

Unterlindenmuseum, F-Colmar

„Rosenberški oltar“, Sieger Köder, Schwabenverlag, D-Ostfildern

Literatura

- Adam, Adolf: Uvod u Katoličku liturgiju, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, str. 147-185.
- Braun, Josef: Mit Seele und Leib (Dušom i tijelom), Verlag Herder, Freiburg i. Br. 1997.
- Grün, Anselm: Eucharistija i samoostvarenje, KS
- Jalics, Franz, Miteinander im Glauben wachsen, Anieitung zum Glaubensgespräch (Skupa u vjeri rasti. Uvod u razgovor o vjeri), Pfeiffer Verlag, München 1982.
- De Mello, Anthony: Wo das Glück zu finden ist. Jahreslesebuch (Gdje naći sreću, Čitanka), Verlag Herder, Freiburg 7. Auflage 1998.
- Nemetschek, Monika: Selig die Trauernden, denn sie sollen getröstet werden (Blago žalosnima, oni će se utješiti). Tvrolia-Verlag, Innsbruck 1996.
- Nouwen, Henri J. M.: Snaga njegove prisutnosti, KS
- Rahner, Karl und Vorgrimmler, Herbert: Kleines Konzilskompodium (Mali sažetak Koncila), Verlag Herder, Freiburg i. Br. 1972.
- Rohr, Richard: Vision einer neuen Welt (Vizija novoga svijeta). Verlag Herder, Freiburg i. Br. 1996.
- Rotzetter, Anton: Gottes Leidenschaft ist Liebe (Božja strast je

ljubav). Verlag Herder, Freiburg i. Br. 1990.

- Schallberger, Franz-Toni: Eucharistie – leibgewordener Glaube (Euharistija - vjera koja je tijelom postala). Kanisius Verlag, CH-Freiburg 1992.
- Schobesberger, Franz: Anstiftung zum Glücklichein (Poticanje na sreću). Pro Corde Verlag, A-Pettenbach 1997.
- Texte der Kirchenväter (Tekstovi crkvenih otaca), Kösel Verlag, München 1964.
- Widman, Gertrud: Die Bilder der Bibel von Sieger Köder (Slike Biblije Siegera Ködera), Schwabenverlag, D-Ostfildern 1996.